

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

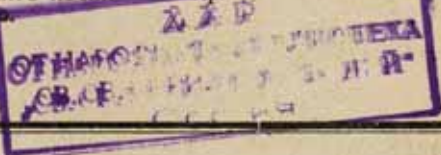
ИЗДАНИЕ НА ИЛИНДЕНСКАТА
ОРГАНИЗАЦИЯ

Съдържание:

Sommaire:

1. Икономъ Тома Николовъ, първиятъ дяконъ въ Битоля — К. Хр.
2. Отъ времето на най-голямата народна радостъ — В. А. Карамановъ.
3. Революционната епоха въ Костенарията — 1903—1908 год. — Кирйакъ Шкуртовъ.
4. I-вия випускъ на Скопското българско мъжко педагогическо училище — Хр. Настевъ.
5. Леринско въ цифри — В. Трифоновъ.
6. За българскитѣ носии — К. Хр.
7. Положението.

1. Le prêtre Thomas Nicoloff — par C. Chr.
2. Des temps de la joie la plus grande du peuple bulgare — par V. A. Caramanoff.
3. L'épopée révolutionnaire dans les endroits de Costenaria 1903/1908 — par K. Chcourtoff.
4. L'écol pédagogique d'Uscub — par Chr. Nasteff.
5. Le district de Florina pendant l'insurrection d'Ilinden — par Vas. Triphonoff.
6. Les habits nationaux du peuple bulgare — par C. Chr.
7. La situation.

Новъ стилъ	Ст. стилъ	Исторически календаръ за м. мартъ	Годината на събитнето
1	16	Кумановскитѣ българи се отцепили отъ гръцката патриаршия	1868
2	17	Умръ царъ Ив. Александъръ	1371
3	18	Освобождението на България. Подписване на Санъ-Стефанския договоръ	1878
4	19	Въ времето на Св. Ц. Борисъ Царигр. патр. припозна бълг. църква за независима	870
5	20	Сражение на четата на войв. Георги Радевъ при с. Г. Броди	1903
6	21	Въ гр. Струмица се откри пръвъ пътъ българско училище.	1870
7	22	Гръцката армия нападна българската позиция при. в. Обоя (Дойранъ) и претърпѣ пълно поражение	1918
8	23	Врем. съв. при екз. избра екз. Илар. Ловч. който не прие подъ тур. натискъ	1879
9	24	Турски аскеръ опожари с. Жерве (Воденско)	1903
10	25	Съръ Едуардъ Грей предложи да се назначи за Македония 1 христ. генер. губер.	1907
11	26	На в. Чавкитѣ (Г. Джум). Т. Саевъ и Г. Настевъ съ 116 четн. водиха сражение, срещу 2000 аскеръ	1903
12	27	3-а армия отхвърли турцитѣ и завзе Чаталджа	1913
13	28	Професоръ Маринъ Дриновъ почина	1906
13	28	Султанътъ издаде ферманъ за учредяване на Екзархията	1870
14	1	В. Порта прие да поднови мандата на европ. инструктори още за 7 год	1907
15	2	Тоя день бѣше изгорено изцѣло с. Стубелъ (Кратовско) отъ тур. аскеръ	1911
16	3	Отбита френска атака отъ нашитѣ войски при Червена стена (Битолско)	1917
17	4	Подп. Париж. дог., който предвиждаше покровителството на христ. въ Турция	1865
18	5	При с. Г. Броди войв. Г. Радевъ съ 7 друг. срещу 300 турди води 5 час. сраж.	1903
19	6	Въ София се държа 1 конгр. на Макед. д-ва подъ иредседател. на Тр. Китанчевъ.	1895
20	7	Екз. Антимъ потегли отъ Видинъ за Царигр. да поеме поста глава на бълг. църк.	1972
21	8	Образуванъ е при Българската екзархия 1 смѣсенъ съветъ.	1870
22	9	Тайни преговори между съюзницитѣ сърби и гърци за подѣлба на Македония	1913
23	10	Франция предложи планъ за финансови реформи въ Македония.	1905
24	11	Помина се Кирилъ Пейчиновичъ	1845
25	12	Почина пелагонийскитъ митрополитъ Авксентий, бивши велешки	1919
26	13	Българскитѣ войски превзеха Одринъ	1913
27	14	Сражение между аскера и четата на войв. Бъчваровъ. при с. Карбинци (Шипско)	1903
28	15	При с. Жрбино (Д. Хисарско — Крушовско) падна убитъ Тома Давидовъ	1903
		38 четн. срещу 50 войн. водятъ сражение. Войв. Сан. Георгиевъ с. Бунишъ (Кум).	1903
30	17	Сраж. между тур. аскеръ и чет. на Гоце Нисторовъ при с. Оризари (Ен. Вард).	1903
31	18	Първата ауденция предъ султана на екз. Антимъ I като бълг. духовенъ глава	1872

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ — СОВИЧАНОВЪ

Редакция и администрация: ул. „Пиротъ“ № 5, телеф. 2-19-32

Годишенъ абонаментъ за Царството — 120 лв., за Европа — 200 лв., за Америка — 2 долара. Отдѣленъ брой 12 лв.
Чекова смѣтка 5221.

Списанието е одобрено отъ Министерството на Народ. Просвѣщение съ окржжно № 40,350 отъ 28. XI. 1933 г.

ILLUSTRATION „ILINDEN“ Rédaction et administration: rue „Pirot“ 5. — Sofia, Bulgarie.

Икономъ Тома Николовъ, първиятъ дяконъ въ Битоля

Следъ като българщината стъпи здраво на краката си въ Западна Македония, кога селата едно следъ друго минаха подъ ведомството на екзархията и си създадоха училища и черкви, гъркоманитѣ въ Битоля се хвалѣха предъ насъ българитѣ и ни ядосваха, че не само владика но и дяконъ даже сме нѣмали. Владишкиятъ въпросъ бѣше мжно разрешимъ за тѣзи времена — трѣбваше да се издействува специаленъ бератъ отъ султана — а що се отнасяше до дяконския чинъ, това бѣше вътрешна работа на черквата и, понеже желанието на народа бѣше много настойчиво, църковното н-ство реши да задоволи това му въждеделение и почна да дири лицето, което най-достойно би заелотоя постъ.

Презъ 1888 г. за председател на българската община въ Битоля дойде отъ Солунъ любимецътъ на българитѣ отъ цѣла западна Македония — архимандритъ Козма Пречистански, родомъ отъ с. Орланци, Кичевско. Милостивъ и добъръ християнинъ, дѣдо Козма вършеше благодеяния отъ най-разнообразенъ характеръ.

Той бѣ взелъ подъ своя опека младежа Тома Николовъ отъ с. Вранещица, тоже Кичевско, и следъ завършване първоначално училище въ Пречистанския манастиръ отвелъ го въ Солунъ — ученикъ въ гимназията — и полага всички грижи за неговото издигване въ интелектуално отношение. Климатътъ на гр. Солунъ, обаче, съвсемъ не подходдалъ за слабия организъмъ на Тома Николовъ и преди да бѣ завършилъ курса на гимназията, заболѣлъ тежко отъ малария и не давалъ признаци за скорошно оздравяване.

Отъ страхъ дѣдо Козма изпраща веднага Т. Н. въ Пречистанския манастиръ, кждето следъ 4 месечно добро гледане оздравѣлъ и вече не се е върналъ въ Солунъ — останалъ учителъ въ Кичево.

Въ Битоля архимандритъ Козма скоро привлече около себе си търговци и занаятчии. Обичай бѣше тогава еснафитѣ да посещаватъ манастиритѣ.

Една група отъ 150 чоловѣка на коне по инициативата на дѣдо Козма отива на поклонение въ манастира Пречиста.

Тукъ е, разбира се, и Тома Николовъ, който като пѣвецъ взима участие въ черковната служба. Всички харесали гласа му и по внушение на архимандрита взели решение да предложатъ на младия учителъ да стане пожизненъ дяконъ въ Битоля и следъ дълги увещания съгласили го да приеме поканата, при

все че сърдцето му го е теглило къмъ офицерското звание, за което се е тъкмѣлъ да замине за София, да постъпи въ Военното училище.

До такава хитростъ прибѣгва дѣдо Козма, за да привлече при себе си своя възпитаникъ Т. Н. И отъ тукъ нататкъ животътъ на двамата се

преплита твърде често, а ще видимъ по-доле какви главоболия е причинилъ на своя благодетелъ тоя по пригоденъ за офицеръ отколкото за мирна духовна дейностъ човѣкъ.

Съ високо тѣлосложение, строенъ, съ красива външностъ, честенъ, примѣренъ въ всѣко отношение, сериозенъ и благъ, по характеръ прякъ, откровенъ, въобще благовъзпитанъ и благонравенъ мжжъ, съ силенъ мелодиченъ гласъ, Тома Николовъ бѣ като че ли лицето предопредѣлено да за-

доволи желанието на народа — да има дяконъ на мѣсто. И всички съ нетърпение очакват неговото ржкополагане. Неговата сватба съ учителката Василка Иванова отъ Битоля бѣ отпразднувана при стечение на всичко по-будно въ тоя градъ. Почна да се приказва съ радостъ, че наскоро и ний ще имаме свой много по-достоенъ отъ грѣцкия дяконъ, и съ нетърпение се очакваше завръщането му отъ Цариградъ, дето бѣ заминалъ за ржкоположение. На 8. IX. 1889 г. той се върна въ свещеническо рухо и бѣ посрещнатъ далечъ отвънъ гр. Битоля тържествено като владика. И виждаме дякона (той запази това си прозвище до края на своето стояне въ нашия край, при все че по-нататъкъ се издигна до чинъ свещеноикономъ) да чете отъ амвона евангелието на чистъ български езикъ и винаги препълнена, черквата св. Богородица доби особена тържественостъ, а народътъ се тълпѣше до задушване да чуе своя дяконъ. Отъ тукъ нататъкъ дяк. Т. Н. стана дѣсна ржка на архим. Козма — безъ него последниятъ не трѣгваше — на разходка, по визити при българите, при турци — паши и висши сановници, при консули — тѣ сж винаги заедно.

Понеже черквата не разполагаше съ достатъчно срѣдства, дяконътъ бѣ и основенъ учителъ, толкозъ повече че той взимаше участие въ черковната служба само въ недѣлни и праздн. дни.

Доволни и горди отъ своя дяконъ, гражданитъ го канѣха на разни трѣби и обряди, за да бже по-тържествена службата, и това му създаде нови източници, които го поставиха добре и въ материално отношение.

Отъ Битоля арх. Козма отиде въ Дебъръ и прояви своя организаторски талантъ — събра около себе си цѣлото население и съ влиянието си смегчи отношенията на арнаутитъ спрямо българитъ. Следъ това той смѣнява ту Битоля, ту Кичево, до като въ края на 1897 г. бѣ ржкоположенъ за кириархъ на Дебърската епархия, която той самъ създаде.

По това време се зараждаше революционната организация въ Македония. Санътъ не попрѣчн на дяконъ Тома да вземе видно мѣсто въ това движение. Вѣренъ последователъ на своитѣ предци отъ бълг. възраждане, той зае мѣсто между първитѣ сподвижници на съзаклятието, и бѣ близъкъ сътрудникъ на Даме, Пере, Гьорче Петровъ, Лозанчевъ и т. н.

Познавайки го добре, за да го отклони отъ тази срѣда и да го запази отъ всѣка напасть, дѣдо Козма извиква своя дяконъ, ржкополага го въ свещенически санъ и го назначава архиерейски намѣстникъ въ Кичево. Но наскоро се създава голѣма афера — нѣколко бѣове сж обезглавени отъ револ. чета и редъ първенци и учители отъ тоя край ведно съ отецъ Тома лежахъ цѣла година въ затворитѣ въ Кичево и Битоля до като по недоказаностъ всички бѣха оправдани. Въ затвора бѣха и Даме, Лука Джеровъ, Иванъ Нелчиновъ, дяконъ Йосифъ, Матей Христовъ и пр.

Все съ цель да го отклони отъ движението, владиката Козма премѣства престолния си градъ въ Кичево, а свещ. Тома изпраща архиерейски намѣстникъ въ Дебъръ — при тия люти арнаути възможна ли е революционна организация! Но шило въ торба крие ли се? И тукъ свещ. Т. Н. е въ кореспонденция — съ химическо мастило — съ окръжния револ. комитетъ въ Битоля.

Презъ лѣтото на 1902 г. главорѣзъ нѣкой въ

Рабетинъ колъ (Кичевско) заплатилъ съ главата си издевателствата противъ българи. Това предизвиква маса арести на достойни българи отъ кичевско. Въ Битоля се открива участието и на попъ Тома. По тайни пѣтища въ митрополията разбрали това и му пишатъ да иде лично въ Битоля — самъ да се предаде на властитѣ, следъ което щѣли да се правятъ постѣпки за избавлението му, но, като знае какво го очаква въ затвора, свещ. Т. Н. зарѣзва всичко — служба, семейство и бждеще — и се причислява въ ревизионната чета на капитанъ Тома Давидовъ и вмѣсто съ патрахилъ, кръстъ и трѣбникъ въ ржка, съ пушка на рамо обикаля района на дебърската епархия. Лесно е да се влѣзне въ положението на дѣдо Козма и да се разбере разочарованието, което той е изпиталъ. Митрополията въ Дебъръ изъ основи е разтарашувана да се намѣрятъ книжа и оржжие скрити и пазени въ нея отъ архиерейския намѣстникъ.

Тома Давидовъ загина на 15 мартъ 1903 г.*).

Попъ Тома влиза въ четата на Славейко Арсовъ и съ него обикаля салата изъ Ресенско. Познатъ на първенцитѣ въ тази околия, съ явяването си попъ Тома — дяконътъ — извиква удивление и възторгъ всрѣдъ населението. Идватъ въ Смилево. Тукъ заварватъ Георги попъ Христовъ, изпратенъ отъ окръжния революционенъ комитетъ въ Битоля да анкетира дѣлата на войводата Йорд. Пиперката, противъ когото стигнали нѣкакви оплаквания. Дяконътъ, Георги п. Христовъ, Хр. Узуновъ, Сл. Арсовъ, Кокаревъ и Спиро Олчевъ заминаватъ за Демир-Хисарско. Велики четвъртъкъ е. Минаватъ край манастира св. Петъръ надъ Смилево. Четатъ се 12-тѣ евангелии. Дяконътъ силно се вълнува. Нѣщо подъ сърдцето му заиграва. Копнежъ за божествена служба. Кжде се намира, а кжде трѣбва да бже! Искъ му се да се отбие въ черква, да прочете поне 1 евангелие! Но работата е спешна. Нито времето позволява, нито пъкъ се знае, кого могатъ да срещнатъ тамъ.

Пристигатъ въ с. Слоещица и канятъ Пиперката. Той се колебае, но като разбира, че тукъ е и попъ Тома, обкржженъ съ четницитѣ си, явява се спокойно. Анкетата се произвежда и всичко по любовно се изглажда. Връщатъ се обратно въ Смилево. Тукъ заварватъ учителя въ Битолската гимназия Парашкевъ Цвѣтковъ отъ Плѣвненъ — съ четата си. Великденъ е. Копнежътъ за църковна служба е неутолимъ. Трѣбва да се задоволи това чувство, което тормози душата на отецъ Тома. Очаквалъ презъ цѣлия си животъ съ такова ожидание тоя празникъ, можеше ли сега да не се отзове въ черква, да не сложи филона и патрахилъ и отъ висотата на светия олтаръ да не отправи горещи молитви Богу? Решено. Милиция загражда селото и пази. Цѣлата чета е въ черква, а черквата претѣпкана отъ хора, — цѣло село е вътре. Попъ Тома прочита евангелието отъ амвона и служи съ всичкото си очарование, съ цѣлото велелепие на своето дарование и призвание. Следъ черковенъ отпускъ четници и селяни манифестиратъ изъ улицитѣ на Смилево. Гръмватъ „Не щеме ний богатство, не щеме ний пари“, и други патриотични пѣсни и пѣсни отъ създадения вече възстанически епосъ. Тукъ сж надолши ученици отъ Битолската гимна-

*) За смъртта на Т. Давидовъ вижъ кн. 84 на Илюстр. „Илиндень“.

зия — братът на Йорд. Бадев, Иванъ — синът на свещ. Атанасъ Алтипармаковъ Тачо (сега покойник), Козма Георгиев и др. — да видятъ съ очитъ си възстаници. Това бѣ на третия день Великдень 1903 год.

Съ Василь Поповъ отъ Ст.-Загора, Ицо, братъ на войводата Георги Сугаревъ, отецъ Тома заминава за Кичевско — прави събрания, напѣтва, насърдчава и пр. Съ спешно писмо поканенъ е въ конгреса въ Смилево*). Конгресътъ продължава отъ 17 до 25 априлъ 1903 год. и по-общо решение, съ специални поръчения до задграничното представителство, изпраща се попъ Тома въ София ведно съ протоколитъ на конгреса. До Вардара пътуването му било сигурно и приятно. Отъ село на село посрещатъ го куриери, съпровождатъ го, квартирува въ чисти удобни стаи, здрава храна и пр. Отъ Вардара до границата, обаче, пѣтятъ и съвсемъ несигуренъ — всички пѣтища сѣ хванати, навсѣкжде войска, потери — всичко се е сковало. Належаще било голѣми обиколки да се правятъ. Въ една гора въ Радовишко заварва останалитъ четници отъ разбитата чета на Коце Мазнейковъ, прекарали цѣли 15 дни все съ просеникъ и мжтевица. Провидението на нѣколко пѣти го спасява. Въ Пиянечко среща Ив. Ингилизовъ, който му предлага добъръ обѣдъ, — погача и печено месо — и едва следъ 50 дневно странствуване се добира до богоспасаемата граница. Явява се предъ Дръ Татарчевъ и Хр. Матовъ и предава поръченията. Ужасна носталгия го измъчва. Нѣма никакви сведения за жена и деца, оставени на произвола на сѣдбата — безъ пари, безъ храна.

Даватъ му мѣсто — енорийски свещеникъ въ Османъ-Пазаръ — да скѣта нѣкоя пара, да подкрепи гладнитъ си деца. Доволенъ отъ него, Варненско-Преслав, митрополитъ го съветва да доведе семейството си въ Османъ-Пазаръ, като му обещава своята подкрепа. Но тъкмо тогава се дава обща амнистия за всички взели участие въ възстанието. Попъ Тома ей го въ София и прави постѣпки за завръщането му въ Кичево, отъ кждето пристигатъ все по-настойчиви сведения за ужаснитъ напѣни на чуждата пропаганда, която съ подкрепата на турската власт се мѣчи да разкъса остатѣка отъ организацията и да стѣпи здраво върху врата на поваления лѣвъ. „Какво ще прави бедниятъ дѣдо Козма самъ, кой ще му се притече на помощъ?“ — пита се бившиятъ архиерейски намѣстникъ на тоя край. Пречки отъ всевъзможенъ характеръ се явяватъ на пѣтя му. Преди всичко отъ екзархията не го желаятъ — компромитиранъ е предъ турци и правителство, а безъ разрешение на екзарха пѣтенъ листъ не му се издава. Вече последниятъ срокъ — 25. VII. — за връщане напусналитъ роденъ край приближава и за него границата ще бѣде затворена. Едно последне усилие. Явява се предъ министѣра на превождието Никола Геннадиевъ и му описва всичката трагедия, която преживѣва.

Само съ неговата подкрепа се снабдява съ „лесе-пасе“ и заминава. Въ Зибевче, граничниятъ пунктъ на Македония, облѣхва го родния зефиръ и той наново се съживява. Отъ тукъ въ Скопие, Солунъ, Битоля — нѣколко часови митарства и раз-

питъ и е вече свободенъ. Децата му, осиротѣли отъ майка, сѣ тукъ. Картина печална — трогателна. Посрещнатъ е отъ другари и гражданство най-радушно. Всички скѣрбятъ за постигналата го загуба, всички се радватъ, че отново е между тѣхъ. Отъ София той носи специални поръчения и е въ постоянна среща съ Дамета, съ Георги Пешковъ и др. нелегални и властѣта, като научава това, залавя го отъ ново и го въдворява на мѣстожителство въ родното Кичево безъ сѣдства, безъ поминѣкъ и за него, за децата му отново настѣпватъ гладни години.

Добриятъ дѣдо Козма идва въ Кичево и се среща съ „бѣглеца“. Сѣди го, мѣмри го и му задава въпросъ — Сега, когато Валията съ специално тескере ми забранява да ти дамъ каквато и да е служба, какво ще правишъ ти съ семейството ти? „Ваше Преосвещенство и игуменътъ на Пречистанския манастиръ ще ме издѣржатъ щете не щете“, билъ отговорътъ му. Колебание, въздишки, мълчание. По едно време задиктува дѣдо Козма писмо до св. Екзархия. Моли се да бѣде отпусната субсидия за издѣржка децата на немирния попъ, а той да бѣде използванъ противъ чуждата пропаганда, която следъ възстанието бѣ се нахвърлила да разкъса омаломощения организъмъ на изстрадалата наша страна. Това ходатайство е било уважено и всичкитъ скрити сили на организацията — чети, милиция — сѣ били впрегнати противъ неканенитъ гости, които скоро очистили терена. Това е било постигнато по планъ изготвенъ отъ отецъ Тома съвмѣстно съ Даме. Влиянието имъ всрѣдъ маситъ е било толкова голѣмо и заповѣдитъ имъ изпълнявани безпрекословно.

Въ началото на 1907/8 учебна година отъ Екзарх. пристига нареждане всички замѣсени въ революционната организация да бѣдатъ уволнени. Дѣдо Козма пакъ вика своето протеже и го увѣщава да се откаже отъ своитъ лурдории, да влѣзне въ правия пѣтъ, защото заповѣдта на екзарха била категорична. Дадено му било 2 седмиченъ срокъ да си помисли и отговори. Знае се какъвъ е билъ отговорътъ. Той самъ запиталъ дѣдо владика — Ако Ваше Високопреосвещенство бѣше на мое мѣсто, какъ би постѣпилъ? Пролетата кръвъ на другаритъ ми не би ли крещѣла за мѣстъ и проклетие, което ще падне върху мене и върху главитъ на децата ми? — Просѣлзиль се старецътъ и дума не обронилъ... Съ цель да отърве отъ отговорностъ своя патронъ, подчинениятъ набързо стѣкмилъ заявление — моли да бѣде приета оставката му — секретаръ на църковната община въ Кичево — и напуска митрополията.

Презъ пролѣтѣта на 1906 год. загива войводата Георги Сугаревъ отъ Битоля. Младъ, интелигентенъ, съ особени дарования герой, Сугаревъ е водилъ редовна кореспонденция съ отдѣлни войводи и началства и всичко съ всичкитъ изисквания на книговодството поставено въ специаленъ сандѣкъ е останало при учителя на с. Велмевци, Демирхисарско. Скоро следъ убийството на Г. С. извергъ единъ отъ Битоля стана предателъ. Създаде се нова голѣма афера въ Демиръ-Хисаръ — Битолско — наречена Лигушова афера. За да извади по-дълбоко очитъ на брата си, новиятъ Каинъ, нареченъ Лигушо, предаде всичко що му бѣ известно, — архиви, шифѣръ и псевдоними на лица и сѣлица. Въ архивата на Георги Сугаревъ се намѣ-

*) За конгреса въ Смилево вижъ кн. 100 на илюстр. „Илинденъ“

риха 8 писма на попъ Тома, скрепени съ псевдонима му — Златоустъ. Обвиненъ бѣ маса свѣтъ. За да не се вдига шумъ въ Битоля предъ чуждестраннитѣ консули, разследването стана въ с. Прибилци, Демирхисарско. На день Никулденъ сугринѣта, когато богомолци-кичевчани се движатъ за къмъ черква, виждатъ по улицитѣ опасния комита попъ Тома съ завързани ржце съ Ангела Бонгуровъ отъ Кичево — обкржжени съ стража отвеждатъ ги за Прибилци. На тази сцена неволентъ свидетел бѣ и владиката Козма. Въздъхналъ дълбоко, прекръстилъ се, благословилъ и занизалъ треперящи стѣпки за къмъ храма огорчгнниятъ старецъ. А вънъ отъ града усмихвани, подигравани съ псувни на всѣка стѣпка повеждатъ свещеника и другаря му, останали самъ самички въ ржцетъ на осирепѣли джандари. Та единъ ли борецъ за свобода е билъ подлаганъ на подобни унижения? Въ Прибилци казармата е препълнена съ обвиняеми. За отецъ Тома нѣма мѣсто нито въ една стая. Оставятъ го въ дѣното на единъ дългъ коридоръ безъ постилка, безъ покривка. На 1 мангалъ грѣятъ се трима отъ пазацитѣ. Моли ги да се поогрѣе — измръзналъ. „Геберъ, гяуръ керата!“ псовисай — била му изказана учтивостъ. Сжщински лъвъ затворенъ въ клетка, цѣла нощъ зѣзналъ, разхождалъ се, движилъ се — мжченикъ сжщи, а татъчъ нѣкъде изъ каушитѣ чува се — „кажи!“ „нищо не знамъ“ и... плесничи, бой, писъци сърдцераздирателни тровятъ душата на подложенитѣ на страдания и изпитания великомученици светци народни.

Най-после зазорява се, осъмва. Разпитътъ започва. Дешифриралъ предварително кореспонденцията, Факри бей, помакъ, завършилъ българска гимназия, чете писмата като по вода. Извикватъ попъ Тома. Явява се едъръ, представителенъ, здравъ мжжъ. Очитѣ на всички оставатъ въ него. Обичайни запитвания — родомъ, възраст, осжжданъ, не. — Твои ли сж тѣзи писма? — не. — Какъ не — почерка нали е твой? Не — нѣкой зложелателъ ги е написалъ. Нищо не може да се скрие. Предателството е пълно, безъ остатъкъ. Попълня се следствия листъ и се подписва. Следователтъ и майоръ Али-бей канятъ отца Тома да седне. Поржчватъ му кафе, цигара и продължаватъ — разпитътъ свършва. „Ето протокола попълненъ, подписанъ — слагаме го на страна. Приятелски да поговоримъ. Какво искате вие. Малко ли ви се даде? Ето пждари, спахии турци вече нѣма по селата ви. Чуждестранни офицери контролиратъ полиция и администрация — всичко значи имате. За какво се борите?

— Това ли сж свободитѣ, които ни дарявате? Искаме равенство, бейлеръ, да сме еднакви съ васъ. Да не ни третирате като животни. Ето на що стана съ мене — на моя чинъ, на това лошо време — всрѣдъ зима — подкараха ме вързанъ като престѣпникъ, та отъ Кичево до тукъ — 7 часа пжтъ — пешкомъ, съ вързани ржце. Нощетъ цѣла нощъ безъ постилка, вързанъ въ коридора зѣзнахъ като псе. Това ли ви сж свободитѣ? Вие, нашитѣ офицери, получавате по 3 лири месечно, а султанътъ плаща на чуждитѣ офицери по 30—40 лири — защо е всичко това? Не ще ли бжде хиляди пжти по-добре да се признаятъ и намъ, на българитѣ, правата, които имате вие турцитѣ, които сте дошли въ родната наша земя, защо? За да сѣте омраза и неправда всрѣдъ най-добритѣ, най-трудолюбивитѣ

и най-искрени ваши поданици. — Съ 2 думи кажи какво искате? — Автономия искаме!

Разговорътъ свършилъ и веднага го настанили въ топла стая, като му отстѣпили кревата на нѣкой отъ подофицеритѣ и го обкржжили съ внимание. Отъ Битоля поржчали специаленъ файтонъ за него и съ файтонъ билъ отведенъ въ затвора, който му бѣ отдавна познатъ.

Сжденъ, осжжданъ, амнистиранъ, като рецидивистъ тоя пжтъ свещ. Т. Н. е осжденъ на доживотентъ затворъ, но следъ 9 месеца хуриетътъ го освободи и той е обратно въ Кичево при своитѣ деца,

Настѣпватъ радостни събития за цѣлото гражданство въ Отоманската империя. Възстанически чети слизатъ отъ планинитѣ и тържествено влизатъ въ градоветѣ всрѣдъ възгласитѣ bravo и яшасънъ! на войска и власти, и обсипани съ цвѣта и ласки отъ обрадвани до сълзи родители и роднини, приятели и познати. Омаята бѣ обща, лѣжата, византийщината твърде майсторски скроена.

По инициативата на официалнитѣ власти устройватъ се приеми и веселия за борящитѣ се за свободата възстаници. Кичевскитѣ чети трѣбваше да взематъ участие на праздненството въ Дебъръ. Председателтъ на младотурския комитетъ, гарнизонниятъ началникъ въ Кичево, майоръ Али-бей, твърде ителигентентъ офицеръ, напоследкъ дѣсната ржка иа Мустафа Кемалъ Паша, отправя специална покана до попъ Тома — неговиятъ „приятел“ отъ изследването въ Прибилци презъ м. г. — и му изпраща специалентъ офицерски конь. На коне сж и войводитѣ. Посрещнати съ военна музика, всички чети влизатъ тържествено въ тоя арнаутски центъръ, въ който неотколе бѣ треперяло дете въ майка. Въ митрополията старецъ и послушникъ се прегръщатъ сърдечно. „Що се стори ти тука — паша ли се стори?“ запитва дѣдо Козма. Военна музика съ взводъ войска идва да придружи виновницитѣ на тържеството. Нареждатъ се изпърво знамената, следъ тѣхъ дѣдо владика, свещенството, войводи, четници, българи отъ града и околията и право въ казармата. Тукъ сж голѣмцитѣ отъ Малесията и Долни Дебъръ. Тържество небивало. Държатъ се речи отъ паши и сановници. Мюфтията поздравлява на албански, владиката — на български езикъ. „Никога не очаквахъ да те видя да командувашъ въ Дебъръ“ размѣнятъ си любезности архиерей и архиерейски намѣстникъ. Вечеръта банкетъ въ правителствения домъ. Започватъ веселия, хора. Офицери, беюве, първенци — всички сж на хорото. Мждри се попъ Тома и гледа подъ око. Канятъ и него. Отказва. Нали е духовно лице! — Стани, сега е хуриетъ — всичко е позволено! „Извинихъ се. А не че не ми се ставаше да поскачамъ и азъ въ такова весело настрояние, но страха ради отъ дѣдо Козма — като узнае че съмъ игралъ хоро, вдѣнъ земя щѣше да ме вдене!“ — казва отецъ Тома.

Тържествата продължаватъ 2 дни. Четитѣ трѣгватъ да обиколятъ миячкитѣ села изъ Рѣканско, следъ което се прибиратъ въ Кичево. Тукъ свещ. Т. Н. получава назначение — председателъ на църк. общ. въ Енидже Вардаръ — ходатайството на владиката въ случая е несъмнено. „Така. Тъкмо тамо ти е мѣстото. Да те поядатъ „комарцитѣ“ та дано поумнѣешъ“ подкача го дѣдо Козма. Въ новото си мѣстоназначение, далечъ отъ родентъ край и отъ връзки за добро и зло,

новият председат. на църковн. община проявява великолепно дейност. Авторитетен и властен, той бързо успява да се справи с новото положение, събира около себе си всичко и, каквато вражда и да е съществувала преди, изгасва. Всички сж доволни отъ него. Доволни сж и въ Екзархията и за награда повишаватъ го по чинъ и заплата. Балканската война го сварва управляющъ епархията въ Воденъ. Въ своя ужасъ бѣгащитъ турци, обезумѣли, забиратъ съ себе въ качеството на заложници всички първенци и ги хвърлятъ въ затвора „Еди куле“ въ Солунъ. Но скоро градътъ пада въ ржцетъ на съюзниците и всички сж освободени.

Връщайки се отъ Цариградъ, отъ заседанията на Св. Синодъ, и неможейки да продължи пжтя си за Дебъръ, дѣдо Козма остава въ Солунъ. Тукъ се виждатъ съ отецъ Т. Н., прегръщатъ се и се поздравляватъ. Дѣдо Козма плаче отъ радостъ. Щастливъ бѣ да види възтържествуването на дѣлото, за което презъ цѣлия си животъ се бори. Заедно съ мѣстното духовенство тѣ взиматъ участие въ тържествения молебенъ. Тукъ сж престолонаследникътъ и князъ Кирилъ. Архимандритъ Евлогий Светиовъ, отъ Битоля, управляющъ епархията, държи пламенно слово, наподобяващо словото на апостола Павла к'Солуняномъ. Всички плачатъ. Вижда се — младиятъ архимандритъ говори чрезъ духа святаго. Осемъ месеца по-късно това и редъ други слова и прежната му дейност не станаха ли причина тѣлото на тоя вития — светецъ да нахрани рибитъ въ Сол. заливъ? Става обща снимка. „Владико светий, защо стоишъ настрана. Тукъ не ти е мѣстото. Ти си принцъ на църквата, застани до принцоветъ“ — мъмри на свой редъ ученикътъ учителя си. „Кжде съмъ достоенъ до тѣзи ангелчета да застана. Достатъчно е за мене, че дочакахъ да видя въ Солунъ бѣлг. принцове и войска. Не помнишъ ли като ученикъ какви демонстрации ми правѣха на разпятии петъкъ, когато обикаляхме съ плащаницата и какъ хвърляха кюрфишещи върху насъ?“ едва издумва светиятъ старецъ. Явява се търговецътъ Григоръ Попевъ. Разбралъ отъ нѣкжде и извиква: „Цариградъ падна“. И въ захласъ поематъ всички „Край Босфора шумъ се вдига. Лъската саби шитове...“ Пѣе съ всички си гласъ и дѣдо Владика. Прави му бележка дяконътъ — бива ли и Вий да пѣете?

Съобщенията се възстановяватъ и двамата духовни пастири тръгватъ за мѣстоседалищата си при своитъ паства. Лети тренътъ, лети и тѣхниятъ духъ — предъ тѣхъ се очертаватъ какви ли не свѣтли перспективи. Не заради това ли и огорченията, които изпитаха даже преди да бѣха изтекли 40-тѣ блажени дни бѣха тѣй страшни, така ужасни за тѣзи наши апостоли и за цѣлия бѣлг. народъ? По-късно въ Дебъръ на единия предлагатъ да подпише декларация, че се отказва отъ епархията си — „Азъ съмъ вѣнчанъ за тази епархия, заявява твърдо нейниятъ създателъ, и нищо не може да ме застави да я напусна живъ. Не ви се боя! Убийте ме! Азъ съмъ бѣлгаринъ и задъ гърба ми стоятъ 800,000 бѣлгарски шика!“

Въ Воденъ безпричинно хвърлятъ отецъ Тома въ затвора. Цѣли 8 месеца — 4. VII. 913 до 4 мартъ 914 — пълна неизвестност ужасно много го тормози. Най-после съобщаватъ му да се готви за пжтъ. Моли да го оставятъ въ Воденъ, въ Солунъ, тамъ да прекара последнитъ дни на живота си.

Моли да го върнатъ обратно въ родното му мѣсто... Екстерниратъ го.

Въ София се виждатъ отново двамата наши духовници — сломени, убити духомъ. Но нови надежди проблесватъ, нови радости обхващатъ сърдцата на всички. Общоевропейската война се обявява. Македонски бѣлгари на ята прехвърлятъ морета и океани, зарѣзватъ създадени вече цвѣтущи поприща, затварятъ отлично уредени заведения. Други напускатъ армии, минаватъ нелегално граници, защото...

„Чуха трѣба като звони
отъ планина отъ Балкана.
На трѣбата знаме виси,
на знамето левъ пресвѣтлий
своитъ братя на бой зове:
Хайде братя що чекаме
Съ вразитъ да се бориме“.

Чувайки този зовъ на отечеството, решило вече да опита щастието си въ полето на честта, да се бори на животъ или смъртъ за своитъ братя, за обединението имъ въ едно, всички извънъ предѣлитъ на България се притичатъ на помощъ и създаватъ кадъръ за цѣла нова дивизия — XI макед. дивиз. — която се би съ всички вражески настроени противъ насъ страни и доказа предъ всички, предъ цѣлия свѣтъ, що представлява макед. бѣлгаринъ отъ себе си, че той е еднокръвенъ братъ на бѣлгаритъ отъ всичкитъ краища на обширната бѣлгарска земя, готовъ да пролѣе кръвта си за бѣлгарскитъ народни идеали, за величието на бѣлгарския народъ.

При тоя ентузиазмъ на своитъ братя отъ Македония, които той е подготвялъ за подобенъ часъ, при тоя зовъ на свободния бѣлгаринъ, отецъ Тома можеше ли да остане нѣмъ и глухъ? И въ неговитъ гърди закипъ буйна кръвъ, и въ неговитъ очи зажари готовностъ да трѣгне ведно съ всички и въ кръга на възможното да допринесе и той това що сили му позволяватъ, и ходи, прави, струва и получи назначение — полкови свещеникъ на 5, по-после 63, македонски полкъ. И ние виждаме попъ Тома ведно съ войниците да преживява всичкитъ тѣхни скърби и радости, да ги въодушевява, да ги окуражава, да имъ всѣва вѣра въ свѣтлото бждеще, което се явява, което приближава.

Синовенъ дългъ застава питомеца да си земе сбогомъ, да поиска благословията на своя ангелъ-хранителъ. Благиятъ, кроткиятъ, добродушиятъ, високопреосвещенниятъ дебърски митрополитъ прегръща, благославя своя ученикъ, завижда му, че тѣй рано трѣгва ведно съ лѣвската дивизия — кокарда съ лѣвче отличаваше чиноветъ на XI мак. див. отъ другитъ войници — и изразява желание горещо и сърдечно да замине и той шомъ се освободи богоспасаемата му епархия. Раздѣлата е трогателна. Светиятъ старецъ предвижда и предрича — Това е последното ни виждане. И наистина така стана.

Още не установени пжтнитъ съобщения, посрѣдъ зима, дѣдо Козма трѣгва за епарх. си. Бърза. Не може да дочака успокояването на страната. Съ файтонъ, презъ бури и снѣгове той пристига въ Кичево и едва успява да отслужи една единствена архиерийска служба на първия день Коледа, 25. XII. 1915 год. И лѣга. И вече не става. До предсмъртния си часъ (16. I. 1916 год.) най-достойниятъ между достойнитъ бѣлгарски архиереи хвали Бога,

че го бѣ удостоилъ съ неземната радостъ — да види отново отечеството си свободно. И издъхна щастливецъ — не видѣ, не изпита струпалитѣ се върху народа му нещастия. По изричното му желание погребанъ бѣ въ неговата Пречиста. „Дето косми, тамъ и кости“, предричалъ постоянно той. Тамъ подстриганъ, тамъ погребанъ, и, като че ли за да не стане другояче, заради това толкова бѣ избързалъ да се върне — предвиждалъ всичко.

Напусна дѣдо Козма свѣта щастливъ, остана „дяконо“ да дочака вече той истинно щастливо освобождение, и, за да не го постигне злощастие на своя менторъ, за да не изстине изъ пѣтя като него, кани се да се връща у дома си по пѣтя, по който за пръвъ пѣтъ бѣ дошълъ въ България — на етапи и пешкомъ — и затова той е въ постоянна тренировка. Превозно срѣдство не познава, обикаля планини и е въ редовно движение. Роденъ презъ 1852 год. — скоро ще настѣпи 80-тата — и не му се познава. Съ бастунъ въ ржка, не за да се подпира, разбира се, а така, да не е съ праздни ржце, съ накривена надъ лѣво око калимявка — по комитски, изправилъ глава и крачи ли крачи — да му завиди човѣкъ.

Подкачатъ го другари за она свѣтъ. „А кой ще ви изпраща безъ мене“ — пита ги. И наистина изпраща той достойно. На смъртъ, на панахида, въобще на каква да е молитва той е доброволеца — служителъ, стига да има кой да го предупреди. Въ семейно отношение отецъ Тома е най-щастливия родителъ.

Попадията му младъ го остави (1904 г.) Следъ нея той се впрегва и за нея. И отглежда синове, на които да му съблзани човѣкъ — двама лѣкари, единъ отъ които доцентъ въ медицинския факултетъ, единъ сѣдия и единъ чиновникъ.

Израсълъ подъ сѣнката на една отъ най-родолюбивитѣ личности, каквито бѣлг. народъ е създавалъ — блажения Козма — надаренъ отъ природата съ бистъръ умъ, кроткъ и благъ характеръ, отецъ Тома спечели симпатии и обаяние на всички, които го познаватъ. Дано Богъ го запази още дълги години все така здравъ и бодъръ, та съ добротата си да носи радостъ и утеха за всички, съ които се среща. Въ Биголя бѣ първото му вѣнчание, нека тамъ бѣде и последното му издихание.

К. Хр.

Отъ времето на най-голѣмата народна радостъ.

Отъ сключването на Санъ-Стефанския предварителенъ миренъ договоръ на 19 II ст. ст 1878 г. и до свикването и решенията на Берлинския конгресъ презъ м. юний с. г., цѣлиятъ български народъ, както отъ окупираниотъ отъ руската войска части отъ България, така и отъ неокупираниотъ и намиращи се подъ турска властъ български земи, спадащи въ границитѣ на Санъ Стефанска България, бѣ обзетъ отъ голѣма и неописуема радостъ и съ най-хубави надежди за бѣдещъ свободенъ животъ.

Презъ това време руското окупационно управление въ България се занимава усилено съ въпроса, по създаването на предвидената по Санъ-Стефанския миренъ договоръ мѣстна българска войска, за да пази реда, спокойствието и безопасността, както и границитѣ на доста обширното новосъздадено свободно Българско княжество.

За създаването на тая войска се е замислило въ правителственитѣ руски крѣгове и въ щаба на действующата руска войска на Балканитѣ, още при воденето на самитѣ военни действия презъ 1877 г. Обаче, първитѣ наредби по създаването и устройството на сѣщата войска се изработватъ въ окончателна форма и биватъ височайше утвърдени въ началото на третия месецъ отъ сключването на предварителния миренъ договоръ въ Санъ-Стефано, или на 25 априлъ 1878 г. Тия височайши наредби сѣ две и носятъ следнитѣ названия: 1. „Временни правила за образуването на земската войска въ Българското Княжество“ и 2. „Инструкция за одучението на войницитѣ отъ земската войска на Българското княжество“.

Споредъ първата отъ тия две наредби, организацията на българската войска трѣбва да бѣде земска, т. е. териториална-милиционна, като всѣка губерния (санджакъ) и окрѣгъ (кааза) доставятъ, по искането на Императорския Руски Комисаръ въ България, опредѣлено число войници, които обра-

зуватъ пехотни, артилерийски и пионерни роти, а сѣщо така и конни сотни. Окрѣгътъ е доставялъ или цѣли такива части, или ротитѣ и сотнитѣ сѣ съставлявали отъ войници отъ нѣколко окрѣжи, въ зависимостъ отъ гѣстотата на населението въ окрѣга, съгласно приложеното при сѣщата наредба разписание.

Пехотнитѣ роти и коннитѣ сотни, споредъ това разписание, сѣ се съединявали въ по-горни военни единици, наречени дружини. Артилерийскитѣ роти, или сѣ оставяли роти за мѣстна артилерийска служба, или сѣ образували батареи, полски и планински. Пионернитѣ роти не сѣ образували никакви по-голѣми части.

Числото на войницитѣ въ ротитѣ е било предвидено по 250 човѣка, а въ коннитѣ сотни по 150 човѣка.

Споредъ това разписание, организацията и числения съставъ на българската земска войска въ предѣлитѣ на Санъ-Стефанска България сѣ били предвидени, както следва:

Пехотната дружина се е съставлявала отъ 4 роти и сѣ били предвидени въ княжеството всичко 59 пех. дружини.

Конната дружина се съставлявала отъ 4, 5 или 6 сотни и сѣ били предвидени всичко 13 конни дружини

Батареитѣ сѣ били всѣка отъ по 8 орѣдия и сѣ се съставлявали отъ по две артилерийски роти, или всичко сѣ били предв. 17 батареи.

Освенъ това за мѣстна и техническа артилерийска служба сѣ се предвиждали всичко 30 роти.

Напроти предвиденото число въ ротитѣ отъ по 250 човѣка и въ коннитѣ сотни отъ по 150 човѣка, числеността на българската земска войска е била опредѣлена:

1. *Пехота*: 59 пехотни дружини отъ по 4 роти, всѣка рота по 250 человекъ, всичко 59000 д.;

2. *Кавалерия*: 13 конни дружини отъ по 4, 5 и 6 сотни, всѣка сотна отъ по 150 человекъ, или всичко 9750 д.;

3. *Артилерия*: 64 роти, всѣка отъ по 250 человекъ, или всичко. . . . 16000 д.

а всичко 84750 д.

Въ сжщото разписание сж означени наименованията и нумерата на разнитѣ войскови части, като е обозначено и мѣстоквартируването имъ по главнитѣ градове на новосъздаденото свободно Българско княжество.

Понеже това разписание се отнася за предѣлитѣ на Санъ Стефанска България, въ която по

това време влизатъ: Северна България, Южна България съ часть отъ Източна Тракия, Македония и Поморавието, или по-голѣмата часть отъ Нишкия санджакъ, съ градоветѣ Пиротъ и Враня, както и часть отъ Северна Добруджа съ Мангалийската околия, които български земи следъ Берлинския конгресъ останаха въ по-голѣмата си часть въ чужди рѣце, то не е безъ интересъ за днешно време, ако всички българи, отъ всички краища на цѣлкупното българско отечество, бждатъ запознати съ сжщото разписание.

Въ тая ми статия предавамъ разписанието, колкото се отнася до ония части отъ Санъ-Стефанска България, които останаха и днесъ оставатъ извънъ предѣлитѣ на днешното свободно Българско Царство. Това разписание е както следва:

Солунски санднакъ

О К Р Ж З И	ОКРЖГЪТЪ ДОСТАВЛЯВА			Наименование на пехотнитѣ дружини, № имъ и отъ кои роти се съставляватъ	Наименование на коннитѣ друж., № имъ и отъ кои сотни се съставляватъ
	Пехотни роти	Артилерийски роти	Конни сотни		
	№	№	№		
Солунъ	1, 2, 3	—	$\frac{2}{3}$ 1	Солунска дружина № 39 роти 1, 2, 3, 4.	Солун ка конна дружина № 9, сотни 1, 2, 3, 4, 5
Ен. Вардаръ (съ $\frac{1}{4}$ отъ Водень)	4,	—	$\frac{1}{3}$ 1	Вардарска дружина № 40 роти 5, 6, 7, 8	
Кукушъ	5, 6	—	$\frac{1}{3}$ 2	Кукушка дружина № 41 роти 9, 10, 11, 12	
Дойранъ (Полянинъ)	9, 10, 11, 12	—	3	Струмишка друж. № 42 роти 13, 14, 15, 16	
Струмица	17, 18	—	$\frac{1}{3}$ 2	Полянинска друж. № 43 роти 17, 18, 19, 20	
Тиквешъ	13, 14, 15, 16.	—	4		
Велесъ	7, 8	—	$\frac{1}{3}$ 2	Велешка дружина № 44 роти 21, 22, 23, 24	
	19, 20, 21, 22, 23, 24	46, 47	5		

Серески санднакъ

Сересъ	1, 2, 3, 4	48, 49, 50, 51	1, 2	Сереска дружина № 45 роти 1, 2, 3, 4.	Сереска конна дружина № 10 сотни 1, 2, 3, 4, 5.
Зѣхна	5	—	$\frac{1}{6}$ 3		
Неврокопъ	11, 12	—	$\frac{1}{3}$ 4	Кавалска дружчна № 46 роти 5, 6, 7, 8.	
Разлогъ (Мехолия)	15	—	$\frac{1}{3}$ 4		
Мелникъ	13, 14	52	$\frac{1}{3}$ 4	Драмска дружина № 47 роти 9, 10, 11, 12.	
Петричъ	16	—	$\frac{1}{6}$ 5		
Демиръ Хисаръ	7, 8	—	$\frac{5}{6}$ 5	Мелничка дружина № 48 роти 13, 14, 15, 16.	
Драма	9, 10	—	$\frac{1}{2}$ 3		
Енидже	$\frac{2}{3}$ 6-а	—	$\frac{1}{6}$ 3		
Кавала	$\frac{1}{3}$ 6-а	—	$\frac{1}{5}$ 3		

Битолски санднакъ

Битолъ (Монастиръ)	1, 2, 3, 4	53, 54, 55, 56, 57	1, 2	Битолска дружина № 49 роти 1, 2, 3, 4	Битолска конна дру- жина № 11 сотни 1,
Прилепъ	5, 6, 7, 8	58, 59, 60	3, 4	Прилепска дружина № 50 роти 5, 6, 7, 8.	2, 3, 4, 5.
Флорина (съ Егри Буджакъ)	9, 10, 11, 12	—	5	Флоринска дружина № 51 роти 9, 10, 11, 12.	Битолска конна дру- жина № 12 сотни 6,
Охридъ	13, 14, 15	—	6	Охридска дружина № 52 роти 13, 14, 15, 16.	7, 8, 9.
Ресенъ и Преспа	16, 17, 18	—	$\frac{1}{3}$ 7		
Кичево (Дебъръ)	19, 20	—	$\frac{1}{3}$ 7	Кичевска дружина № 53 роти 17, 18, 19, 20.	
Корча	21, 22	—	$\frac{1}{3}$ 7	Корчанска дружина № 54 роти 21, 22, 23, 24.	
Кастория (съ Старово и $\frac{1}{10}$ Колония	23, 24, 25, 26, 27, 28	61, 62	8, 9	Старовска дружина № 55 роти 25, 26, 27, 28.	

Скопски санднакъ

Скопие	1, 2	—	$\frac{2}{3}$ 1	Скопска дружина № 56 роти 1, 2, 3, 4.	Скопска конна дру- жина № 13 сотни 1,
Куманово	5, 6, 7, 8	—	2	Кумановска друж. № 57 роти 5, 6, 7, 8.	2, 3, 4, 5.
Щипъ	3, 4	—	$\frac{1}{2}$ 3		
Радовишъ	13	—	$\frac{1}{6}$ 3		
Егри Паланка	16	63, 64	4		
Кочани	11, 12	—	$\frac{1}{3}$ 1		
Кратово	14, 15	—	$\frac{1}{3}$ 3	Тетовска дружина № 58 роти 9, 10, 11, 12.	
Тетово (Калканъ делемъ	9, 10	—	5	Кратовска дружина № 59 роти 13, 14, 15, 16.	

Софийски санднакъ (само за частъта му отъ Поморавия)

Пиротъ	17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24	—	7, 8	Пиротска дружина № 23 роти 17, 18, 19, 20.	
Враня*	25, 26, 27, 28, 29, 30	—	9, 10	Пиротска дружина № 24 роти 21, 22, 23, 24.	
				Вранска дружина № 25 роти 25, 26, 27, 28.	

* ротитѣ № 29 и 30
се придаватъ на Трън-
ската № 26 дружина.

Филипополски (Пловдивски) санднакъ (само за частъта му отъ Източна Тракия)

Мустафа Паша (съ частъ отъ Одринъ)	25, 26, 27, 28	39, 40	10, 11	Одринска дружина № 33 роти 25, 26, 27, 28.
---------------------------------------	-------------------	--------	--------	---

Сливенски санднакъ (само за частъта му отъ Източна Тракия)

Кръкъ Клисе (Лозен- градъ)	15, 16	—	$\frac{1}{3}$ 5	Кръкъ Клисийска дру- жина* № 37, роти 13, 14,
Бунаръ Хисаръ	17, 18	—	$\frac{1}{3}$ 5	15, 16.
				Бунаръ - Хисарска дру- жина № 38, роти 17, 18,
Баба Ески	19	—	$\frac{1}{6}$ 5	19, 20.
Люле Бургазъ	20	—	$\frac{1}{6}$ 5	

*) роти № 13 и 14 се доставятъ отъ Казълъ Агачъ

Това историческо разписание не можа да се приложи въ изпълнение, поради разпокъсването на Санъ-Стефанска България на Берлинския конгресъ. Въ послѣдствие, то се видоизмѣни, или по-

право се направи ново разписание, отнасяще се само за она частъ отъ предѣлитѣ на Санъ-Стефанска България, които по Берлинския договоръ останаха въ предѣлитѣ на доста намаленото вече

Свободно Българско княжество и на Автономната област от Тракия, наречена Източна Румелия (Южна България), като съ това се намали числото на дружините, батареите и конните сотни, въ зависимост от положението и територията на тия две свободни и полусвободни части от Цѣлокупна България. Въ послѣдствие и следъ съединението на Княжество България съ Източна Румелия орга-

низацията на въоръжените сили на свободната Българска държава претърпѣ нови промѣни, за да я видимъ въ днешния ѝ видъ.

Нека не губимъ надежда, за да видимъ осъществѣнъ по-скоро идеала на цѣлокупния български народъ: цѣлокупна, свободна и мощна България.

В. А. Карамановъ

Революционната епоха въ Костенарията — 1903—1908 год.

2. Презимуване въ Гърция

Немислимо бѣше да се заминава за България, защото много войски бѣха на дошли отъ Битолския вилаетъ, а и рѣката, Вардаръ бѣ многоводна, та не можеше да се преброди. Решихме да отстъпимъ въ Гърция и отъ тамъ за България. Азъ, Стефанъ Атанасовъ, Василь Терзиевъ и Аргиръ Дачовъ потеглихме за Гърция. По пътя за Кожани нощно време попаднахме на едно отдѣление войска, която ни обстрелва. Раниха Аргиръ Дачовъ и го заловиха. Останалите трима, следъ много премеждия стигнахме въ Лариса. Тукъ, въ Тесалия, има много наши Костурчани мелничари и зидари, та между тяхъ прекарвахме незабелязано. Къмъ началото на октомврий, единъ ме обади на полицията. На петия денъ отъ задържането ми доведоха и Поповъ съ петъ другари и ги затвориха въ друга стая. Единъ денъ ме повикаха на разпитъ, и ме попитаха дали познавамъ Поповъ. Казахъ че сме другари. На другия денъ ме представиха на окръжния управителъ и той ме разпита за целите и задачите на организацията. Обяснихъ му подробно. Остана доволенъ и ми каза, като се върна въ участъка, ако желая, мога да се прибера въ една стая съ Поповъ. Това приехъ съ удоволствие. На другия денъ ме повика приставътъ и ми каза, че има нареждане да ни хранятъ, да си изберемъ единъ отъ другарите да ни готви. Избрахме Христо Мокренски и го посочихме. Веднага единъ стражаръ го отведе при единъ касапъ и нареди колко месо ни е необходимо да взимаме. Посочи му фурна, отъ която да взимаме достатъчно хлѣбъ и да си печемъ говеची.

Поповъ, като видѣ тая промѣна въ прехраната и отношенията, почна да се съмнява да не би да съмъ далъ иѣкои неизпълними обещания. Откъде произлѣзе това благоволение, неможахме да узнаемъ. Така прекарахме въ затвора 11 дни. Една сутринъ ни повика приставътъ и ни каза, че има заповѣдъ Поповъ заедно съ другарите си да замине презъ Пирея за България, а азъ да остана и всѣки денъ да се явявамъ въ полицията. Протестирахъ за раздѣлата, но напраздно. Следъ 10 дневно явяване въ полицията ме освободиха отъ явяване и ми предложиха като бившъ грѣцки учителъ, ако желая, да ме назначатъ пакъ учителъ, да стана писаръ на единъ адвокатъ или да ми се отпусне една парична помощъ да се хвана на частна работа. Азъ приехъ третото предложение, но следъ два деня дойде отъ Атина Пихионъ — офицеръ отъ грѣцката армия, родомъ отъ гр. Костуръ и спрѣха да ми даватъ помощъ. Той увѣри пристава, че тия пари ще употребя за купуване на оржие и че ще избѣгамъ. Подиръ 20 дни пристигнаха въ Лариса другарите ми Нумо

Янакиевъ и Костандо Живковъ, които бѣха заловени въ Трикала и освободени. Наехме си квартира въ града, и, подържани отъ наши хора, живѣехме. По едно време се запознахме съ ренегата Илия отъ с. Загоричени и нѣкой си Аристиди.*) Тѣ почнаха да ни канятъ по кръчми и локали известното време, и единъ денъ ни предложиха да се запишемъ въ грѣцкия комитетъ. Отговорихме, че сме съгласни съ предложението, но при условие да работимъ за автономна Македония — противъ турската тирания. Следъ една седмица отговориха ни, че тѣхниятъ комитетъ е съгласенъ съ нашия принципъ, и по този начинъ ний можехме вече по-свободно да се движимъ. Къмъ края на декемврий получихме писмо отъ София отъ Поповъ, въ което ни съобщаваше, че комитетътъ решилъ да се поднови четничеството и, ако ни се удаде, да заминемъ обратно за Македония.

Тъкмо това очаквахме и ний, та влѣзнахме въ кореспонденция съ Кольо Добролицки, който бѣше въ гр. Фарсала при единъ неговъ роднина. Уговорихме да се приготвимъ колкото можемъ и на 1 януарий 1904 г. да се съберемъ въ Трикала и отъ тамъ да заминемъ за Македония.

Азъ, Нумо, Костандо и Христо Четирски отидохме предварително, пазарихме шесть пушки и кираджията влахъ Биджо, който ще ни служи за куриеръ.

Почакахме три дена въ Трикала. Кольо не пристигна, а куриерътъ ни каза, че полицията тайно ни следи, та е неудобно повече да стоимъ въ града. Затова той ни изкара въ едно ханче къмъ границата, а той още очаква Кольо Добролицки, който, действително, следъ три дена пристигна въ Трикала и веднага бѣ заловенъ отъ полицията.

Обратно въ свещената родна земя

На 7. I. идва куриерътъ и ни казва, че Кольо е заловенъ, и ний веднага трѣбва да заминемъ, за да не бждемъ заловени. Съгласихме се и само съ една пушка на ржка потеглихме. Турскиятъ консулъ, уведоменъ отъ грѣцката полиция, веднага телеграфира въ Турция да взематъ мѣрки.

Още при минаването на границата ни усѣтиха и ни обстрѣлваха, но въ гората минахме незабелязано. Стигнахме въ грѣцкото село Чурхли и денувахме при една бабичка, позната на куриера. Вечерта на трѣгване питахме какво да платимъ за гостоприемството, бабата каза „три лири звонки“. Волею не волею платихме, защото въ селото пристигна аскеръ.

На 12 януарий 1904 г. на разсъмване пристигнахме въ Костенарията въ с. Жужелци и по-

*) Сжщия впоследствие стана грѣцки войвода и уби много хора отъ Костурско.

чукахме въ къщата на Никола Балючеви, едни отъ най-вѣрнитѣ хора. Никой не се обади. Тѣмко се готвѣхме да тропнемъ трети пътъ, отъ отсрещната къща се отвори прозореца и слушахме гласа на момичето Кирана Балючева, която бѣ моя внучка: „Вуйко, не тропайте, че аскеръ има тамъ“. Безъ да обмисли на какъвъ рискъ се излага, Кирана отвори, влѣзнахне, накладе огънь, сгрѣхме се и пихме кафе. Чакъ тогава момичето помисли и зема да плаче. То бѣ едва 14 годишно. Майка му се случи да бѣде по работа въ Костуръ. Следъ дълги увещания момичето се поуспокои и повика чинка си Василица Балючева, която ни обясни, че въ тѣхната къща на прозореца дето тропнахме, билъ турския офицеръ. Следъ заминаването на аскера обѣдвахме и си дадохме тържествена дума, че следъ реорганизирането на района да дадемъ на момичето всички по единъ подаръкъ за споменъ, че ни спаси живота. Тая наша благодарностъ послужи после за косъ на клеветниците и коствува живота на Нумо. Следъ день-два отиваме въ с. Долени при едни роднини на Нумо. Въ това село намѣрихме по-благоприятна почва. Видѣхме се съ десетина селяни. Тѣ ни описаха грозното положение и дезорганизацията, която владѣе въ района. Гръцкиятъ владика всѣка седмица изпраща писма по селата и се заканва, че щомъ още веднажъ се увлѣчатъ по комитетитѣ, селата ще изгори турски аскеръ, който отъ една седмица се движи по селата и се заканва съ убийства и потерища. Опитахме се да се доберемъ до с. Старичени, — оказа се невъзможно поради всеобщия страхъ, па и станалитѣ събития бѣха тѣй скорошни. Съ много голѣми усилия успѣхме въ с. Старичени да склонимъ една много бедна бабичка — Кольовица Тимиевска — да ни приеме въ къщата, като ѝ обещахме, че храната ще си доставиме съ пари.

Къмъ 15. I. се приютихме въ смѣсеното село Желинъ, пакъ при едни роднини на Нумо, които ни приеха и чрезъ тѣхъ успѣхме да разширимъ кръга на организацията — като смѣсено, селото не привличаше вниманието на властѣта.

На 20. I. чрезъ Тошо Гунджовъ намѣрихме добра почва и въ с. Манчила, а отъ тукъ се опитахме да проникнемъ и въ съседното село Осничени, но отъ най-надежднитѣ семейства Чукови, Гугеви, и току що завърналия се отъ Атина Василь Сапунджиевъ, свършилъ медицина, ни се отговори, че докато е живъ Димитъръ Жеглиновъ, въ селото чета не може да стѣпи, безъ да пострада както селянитѣ, така и четата. Сжщата информация имаме и отъ с. Жужелци.

При тази констатация ние дойдохме до убеждението, че или трѣбва да се откажемъ отъ възстановяването на организацията, или да паднатъ въ жертва виновнитѣ. Възприехме второто: Дим. Жеглиновъ отъ с. Осничени и попъ Коста Тухулъ, Филипъ попъ Ташовъ, отъ с. Жужелци, на 22. I. заплатиха своята данъ.

Веднага отъ всички села настояха да не се жертвуватъ повече хора, и по този начинъ успѣхме да реорганизираме цѣлия Костенарийски районъ, като създадохме комитети даже и въ тия села, въ които до сега не е имало такива, като с. с. Либишово, Бойно, Нестиме, Бѣла Черква и Пѣсякъ.

Къмъ срѣдата на февруарий пристигна и

другарѣтъ ни Кольо Добродистки, Пандо Сидовъ, Тома Янакиевъ, (братъ на Нумо), Кольо А. Цаконски и Василь Бружо отъ Добролица. Тази наша дейностъ въ Костенарията даде своето отражение и въ цѣлото Костурско. Митрето Влахѣтъ единственъ следъ възстанието бѣше останалъ въ Костурско. Той се прикриваше у най-вѣрнитѣ хора и не се довѣряваше на никого, особено следъ като по единъ най-подѣлъ начинъ Коте бѣ успѣлъ да прибере ранения Лазаръ П. Трайковъ и го закла като агне, та главата му изпрати на Костурския гръцки владика. Сега отъ новото реорганизиране на Костенарията той се зарадва и ни изпрати писмо да отидемъ въ Кономладската планина и тамъ да се срещнемъ.

Къмъ началото на априлъ заминахме за Кономладско и се срещнахме съ Митрето, който бѣ успѣлъ да събере петъ-шестъ четници. Следъ дълга раздѣла срещнахме се съ старитѣ другари и се разцѣлувахме. На другия день пристигна при насъ новодошлия отъ България Трайко Дандановъ съ 8 души. На четвъртия день пѣкъ пристигнаха избѣгалитѣ 33 души отъ Битолския затворъ и за нѣколко дни четата ни стана 50 и нѣколко души.

При едно такова внушително число четници Митрето пожела да минемъ денски по Котетомъ районъ, именно Рулската рѣка. Всички единодушно приехме и зиминахме съ намѣрение, ако подумимъ нѣкъде Коте, да го нападемъ.

Следъ нѣколкодневни обиколки, на раздѣляне решихме: Митрето Влаха остава да действа въ Корещата и се признава за околийски войвода, Нумо Янакиевъ Желински остава районенъ войвода въ Костенарията съ задѣлжение да съдейства на Кольо Добродистки да организира своя районъ — Цестрамъ колъ а Трайко Дандановъ за районенъ войвода на Пополе Колъ.

На другия день се раздѣлихме и всѣки замина за своя районъ.

Презъ пролѣтѣта и лѣтото се завърнаха и други войводи и четници, та Костенарията се реорганизира наново по-хубаво, отъ колкото преди възстанието, въпрѣки скжпитѣ жертви и пожаращата.

Годинитѣ 1904—1908 сж най-жестоката, най-кръвопролитната и най-безчовѣчната епоха на Костенарията. Костенарията поради много важни причини не бѣ минала подъ ведомството на Екзархията и презъ 1904 год. вкупомъ тя мина изцѣло подъ крилото на родната църква и мина и въбси чуждата пропаганда, която реши на всѣка цена да унищожи и сломи духа на Костенарци и ги възвърне подъ игото на Фенеръ.

На 9 май 1904 год. районната чета бѣ въ с. Жужелци. Минава Яни Друнговъ отъ с. Нестиме. Войводата му заповѣда да каже на селския ржководителъ да дойде въ с. Долени за инструкции. Яни Друнговъ казалъ на ржководителя, но се изпусналъ и казалъ и на кмета Ламбро, който бѣ преданъ туркофилъ. На 9 вечерѣта, когато трѣгна за с. Долени на срѣдъ пътъ, въ мѣстността „Кръста“, четата попадна въ засада отъ 40 души аскеръ; първи попада въ засадата Кирикъ Шкуртовъ — авангарда. Бидейки само на 10 метра разстояние, турцитѣ извикватъ „кой е“. По посока на гласа Шкуртовъ стрѣля и улучва единъ войникъ, — куршумѣтъ откъсналъ ухото му — и зале-

гналъ до единъ водопадъ на много удобно прикритие. Аскерътъ нададе залпове, но безуспѣшно.

Месецъ Юлий 1904 г. Кольо Добролитски идва въ Костенарията и иска съдействие да реорганизира с. Нестрамъ. Ние съ удовольствие се присъединихме и отидохме. Денувахме до селото въ една лешка. Къмъ 7 часа следъ пл. Кольо настоя да влѣземъ въ селото. Молимъ го да дочакаме нощта, защото въ селото има участъкъ, но той остана непреклоненъ. Влѣзохме въ селото по видело. Поставихме часови къмъ участъка и наредихме да се явятъ селянитъ на събрание, но малцина се явиха. Стражаритъ не проявиха никаква дейностъ. Реши се да излѣземъ въ гората, та да се явятъ всички на събранието. Денувахме въ мѣстността „Митревитъ кѣщи“. Къмъ планината дойдоха куриери отъ селото и съобщиха, че стражаритъ отъ участъка заминали за Костуръ и твърде вѣроятно е до вечерта да пристигне аскеръ. Молятъ да се отложи събранието за друго време. Кольо настоява на своето. Вечерта влизаме пакъ въ селото, но никой не се яви. Ядосанъ, Кольо запита кой създава този страхъ. Никой не обажда, че чорбаджията Марко Аргировъ казалъ опасно било да се събиратъ.

Войводата заповѣда да вземемъ Марко. Азъ, Костандо и Мито Бурмашлиевъ го повикахме, но тѣхнитъ ни отговориха, че е билъ много поплашенъ, и по никой начинъ нѣма да излѣзе доброволно. Заповѣда ни се на сила да го изведемъ.

Съ бравда насилваме вратата. Марко стреля и рани смъртоносно Бурмашлиева. Костандо се добра до единъ низъкъ прозорецъ и подпали кѣщата. Азъ и Петрето Езерски съ катъръ пренесохме ранения въ с. Езерецъ, гдето на другия денъ се помина. Дадохме скѣпа жертва, но селото остана за винаги не реорганизирано: по желание на чорбаджитъ настани се постояненъ гарнизонъ въ селото.

Кольо бѣ много решителенъ и безстрашенъ, но липсваше му организаторски талантъ и тактъ, за това не успѣ да организира добре своя районъ и, озлобенъ отъ това, реши да се настани въ Костенарийския районъ, но за това пъкъ бѣ пречка Нумо. Почва доноси за Нумо, че билъ развратникъ и събиралъ много пари отъ Костенарията и не внасялъ въ общата каса.

Отъ по-висшето началство леко погледнаха на въпроса и се дава нареждане четата на Нумо да бѣде разхвърлена къмъ други чети. Презъ м. августъ 1904 г. получаваме писмо отъ Митре Влаха да се явимъ при него въ Корещата. Отидохме. Каза, че имало нареждане Нумо да се изпрати въ Битоля, за да даде обяснение по отправенитъ му обвинения, а четницитъ ще бѣдатъ временно задържани при другитъ чети. Нумо се зарадва, че ще му се отдаде случай да

се оправдае предъ висшето началство. Костандо съ трима четника премина къмъ Митревата чета, а Нумо и останалитъ — къмъ Кършаковата. На пътъ за Загоричени вечерта престояхме въ политъ на Вичъ планина. Часовитъ Кольо Кузинчевъ и Ването отъ с. Черновища подшуватъ на Нумо, че неговата сѣдба е решена, та го съветватъ презъ нощта да избѣга.

Нумо остана съ надеждата, че ще го изпратятъ въ Битоля, но се излѣга — на третата вечеръ го застреляха. Осиротелитъ четници, като се научиха за смъртта на своя обиченъ войвода, се разбѣгаха и се прибраха въ Костенарията.

Къмъ м. октомврий отъ Битоля изпращатъ Георги Попъ Христовъ да произведе анкета въ Костенарията за Нумо. Въ с. Жуелци той свика конференция отъ цѣлия районъ. Георги п. Христовъ държа едно слово като каза, че е изпратенъ да изследва дѣлата на Нумо и да довърши района на Кольо Добролитски. Делегатитъ отъ района всички единодушно протестираха, че за мъртавъ човѣкъ анкета не се прави. Ако тѣ бѣха хора предвидливи, това трѣбваше да направятъ преди да убиятъ Нумо, а колкото за Кольо не го приематъ и признаватъ за войвода Костандо, нераздѣлниятъ другаръ на Нумо. Георги п. Христовъ остана изненаданъ отъ тая упоритостъ и си замина обратно.

На 8 ноемврий 1904 г. Костандо, азъ, Тома и Кольо обсадихме Нестимския параклисъ св. Арахангелъ. Тоя денъ е патронния празникъ на черквата и всички селяни го посещаватъ. Надѣвахме се, че тукъ ще бѣде и предателятъ Ламбро, кметътъ на с. Нестиме, който ни бѣ устроилъ засадата на 9. V. и не се излѣгахме. Той дойде и ний хванахме вратитъ на църквата. Заповѣдахме на свещеника да продължи литургията. Селянитъ останаха сразени отъ появата ни, а женитъ почнаха да криятъ скѣпоценнитъ си накити.

Следъ свършване на службата Костандо и азъ държахме слово и казахме, че видѣхме прикриването на скѣпоценноститъ, но ний не сме харамии, не ламтимъ за злато, а за човѣшки правдини и че не колимъ всѣкиго а само предатели. Изкарахме Ламбро вънъ отъ черквата и получи заслуженото. Оставихме бележка, че всѣки предателъ го очаква сѣщата участъ.

Въ селото имаше гарнизонъ войска, но не мръдна отъ казармата. Тамъ се присъедини къмъ насъ и Яни Христовъ, родомъ отъ с. Осничени, фелдфебелъ отъ бѣлгарската армия. Той бѣ изпратенъ отъ Полк. Янковъ отъ София до ренегата Коте, който още не бѣ призналъ отъ върховиститъ за ренегатъ, обаче, Яни, като престоя известно време, разбра истината и го напусна.

Кириякъ Шкуртовъ
(Следва)

І-вия випускъ на Скопското бѣлгарско мѣшко педагогическо училище

До 1895 г. въ Скопие имаше непълни мѣшка и девическа бѣлгар. гимназии съ IV класъ. Презъ учебната 1895—1896 г., обаче, съ цель да се създаде кадъръ за редовни народни учители въ Македония и Одринско, мѣшката непълна гимназия

биде преименувана „Скопско бѣлгарско мѣшко трикласно и педагогическо училище“, което продължи съществуването си до злокобната междусъюзническа и обща война.

Поради своето предназначение и цель, въ

първия новооткритъ педагог. курсъ се приеха и постъпиха предимно основни учители въ селата, които бѣха свършили съ добъръ успѣхъ най-малко III прогимназиаленъ класъ и съ добра репутация. Единъ отъ тѣхъ бѣхъ и азъ, като учителъ въ с. Лески (кочанско). Приети бѣха и отъ свършилтъ IV и V гимназиални класове въ Скопие и Солунъ, които предпочетоха педагогическото предъ общото срѣдно образование.

На 21 юний — недѣлята преди Петровденъ, 1898 г., при особено тържественъ годишенъ актъ, скопското педагогическо училище пусна първия випускъ, състоящъ се отъ 51 надеждни младежи отъ всички краища на Македония и Одринско.

Въ този годишенъ училищенъ актъ имаше нѣщо възвишено и затрогващо, не само поради блѣскавото изпълнение на програмата, въ обстановката и успѣха, но и като една завидна манифестация на възвишения духовенъ и културенъ подемъ на св. Екзархия и българщината въ Македония. Този актъ остана паметенъ, като първи по рода си въ Скопие. Освенъ цѣлото българ. гражданство и духовенство, начело съ мастития Скопско-Стобийски митрополитъ *Синесий*, на акта присъствуваха и поканени официални лица, начело съ Моавина (помощника) на косовския валия *Панѣуровъ* съ вилаетския Моарифъ-мюдюри (училищенъ инспекторъ), търговския агентъ на България Дим. Ризовъ, консулитъ на Русия, Австро-Унгария, Англия, Италия, Франция и др. Обширниятъ училищенъ дворъ, при специално декорирано опнати тенти, бѣше препълненъ.

Между свършилтъ випуска бѣхъ и азъ. Съзнанието за предстоящата дейностъ като учители, възпитатели и будители въ родината ни бѣше достатъчно назрѣло въ всѣки единъ отъ випускниците. Винишката афера презъ сжщата учебна година пробуди и разпали борческото родолюбиво чувство и въ най-заспалия българинъ. Тази афера съ размѣритъ си сама по себе си бѣше освѣтила достатъчно нашия пжтъ и ни внуши какво ни предстои, като бждещи нар. учители. Всѣки се опомни и се ободри отъ примѣра и заветитъ на българ. народни будители въ миналото, които успѣшно сж превъзможвали пречкитъ и изпитанията изъ пжтя на народния ни устремъ.

При това, именно, съзнание, випускниците се понесоха и прѣснаха съ младежкия си вихренъ полетъ, съ пълно упование и вѣра да изпълнятъ достойно своя дългъ, за да оправдаятъ и надеждата за реализиране народността ни копнежъ, завещанъ ни въ борбитъ на праѣдитъ ни.

Само нѣколцина се проявиха малодушни и мзмѣниха на своя дългъ. Хитреци: подъ предлогъ, че ще продължатъ образованието си, заминаха въ България и не се завърнаха. А родината ни тѣкмо тогава се нуждаеше отъ тѣхъ — подготвени бѣха съ голѣми материални жертви за народни учители. Всички останали веднага депозираха заявления за учителски мѣста и бѣха назначени за учебн. 1898—1899 г., като редовни основни и прогимназиални учители въ Македония и Одринско. Мнозина отъ тѣхъ се проявиха като добри пионери въ освободителното ни движение и въ борбата съ престѣпната чужда пропаганда. Едни се издигнаха като образцови учители, а други, добри администратори, като главни учители, трети като активни дейци и ръководители въ редовитъ на В. М. О. Р. О. Следъ

хуриета 1908 г. миозина се проявиха и като добри общественици въ Българ. конституционни клубове, а така сжщо и като деятели при основаването на „Българската Матица“ въ Цариградъ, при създаване любителски театрални трупи и др. народополезни начинания. Следъ войнитъ, като изгнаници отъ роднитъ имъ мѣста, нѣкои заеха отговорни служби и въ свободна България. Едни умрѣха достойно на поста си, а други уцѣлѣха, за да изживѣятъ и тжгитъ и краха на усилията си следъ погрома отъ дветъ войни, а следъ това и падението обхванало емиграцията въ братоубийственитъ мятѣжи въ България.

За свършилшитъ випускници не малко се интересуваше и В. М. О. Р. О. На ония отъ тѣхъ, за които окр. комитетъ въ Скопие имаше данни, че сж повѣрени въ дѣлото, или бѣха препоръчани, като безспорно надеждени за по-активна дейностъ, бѣха имъ предложени подходящи учителски мѣста, за да встѣпятъ като легални ръководители или организатори, като членове въ мѣстнитъ революц. комитети. Така именно, постъпиха и лично съ мене:

Още на следния день следъ акта, когато трѣбваше да напусна пансиона и да отпътувамъ при домашнитъ си въ Шипъ, бѣхъ извиканъ отъ Дионисъ Кандиларовъ и Хр. Матовъ, които повѣрително ми съобщиха, че по настояване отъ окр. комитетъ въ Шипъ решили назначаването ми главенъ учителъ въ Виница и ръководителъ на Винишкия революц. районъ. Тѣ поискаха съгласието ми, за да направятъ необходимитъ постѣпки предъ св. Митрополия за назначение.

— Нашето желание е — каза Матовъ — да отидешъ направо въ Виница и тамъ да прекарашъ ваканцията, както си прекарвалъ и други години на гости въ при сестра ти. Ние ще наредимъ тамъ да получишъ и официално назначение. Нѣма да подавашъ за тази работа никакво заявление до никого. Но, разбира се — прибави той — това не трѣбва да знае никой другъ, преди да получишъ назначението си по официаленъ редъ!..

Намѣси се и Д. Кандиларовъ, който, обръщайки се къмъ менъ, каза: „Твоеото отиване направо въ Виница е необходимо. Трѣбва да се използва училищн. ваканция като най-удобно време, за да може да се възобнови обязательно канала за тайната поща до Кюстендилъ и обратно. Антонъ Тошевъ нищо неможа да направи и нѣма да бжде идната годана въ Виница“.

— Вие — прибави Кандиларовъ — познавате добре не само Винишкия районъ, но и останалитъ незасегнати отъ аферата по-добри членове на организацията, та ще можете по-лесно да се справите и съ всички ограничения отъ страна на властѣта за уреждане и възвобновяване редовно функциитъ на презграничния каналъ за вжтрешността.

— И други по-важни причини има, които налагатъ твоеото отиване и оставане въ Виница — обади се повторно Матовъ. Завръщането тамъ на Георги Иованчевъ ми се чини, че не е за харно и мощне за вѣрване, както преди аферата. Трѣбва внимание и по-голѣма съобразителностъ, за да се изпита въ всѣко отношение и ако може нѣкакъ де му се повлияе, ако има намѣрение и желание да работи, но искрено. А ти, дитъ-добре му знаешъ гждеда и слабоститъ, та ще можешъ и най-

добре да го привлечеш и респектираш, като се справиш за всичко с него.

При тѣзи мотиви азъ дадохъ съгласието си, но едновременно заявихъ, че е необходимо при това положение да имамъ още единъ другаръ отъ свършнвшитѣ, на когото да мога да разчитамъ въ всѣко отношение: следъ аферата само на женитѣ може да се разчита, но тѣхната работа ще бжде ограничена. Като подходящъ другаръ, който трѣбва да бжде назначенъ учителъ отъ свършнвшитѣ, посочихъ Григоръ Димитровъ отъ Винаца. Той не само че познава района и населението, но като мѣстенъ жителъ нѣма да бжде обектъ на подозрения и преследвания безъ причини отъ административната и военна власти въ Винаца.

Това мое искане биде възприето и се изпълни. Григоръ бѣ уведоменъ и замина презъ Кочани за Винаца. Сѣция день отпътувахъ и азъ презъ Велесъ за Шипъ, кждето престояхъ само четири дни, за да се видя съ домашнитѣ ми и да се срещна за инструкция съ ръководителя на окръжния комитетъ въ Шипъ, къмъ който се числѣше и Винашкия районъ. Следъ това заминахъ въ Винаца, като гостенинъ на сестра ми Анастасия Спиро Ампова, при която останахъ и презъ учебн. 1898/1899 год. като глав. учителъ.

Първия випускъ на Бълг. педагог. училище въ Скопие презъ учебн. 1897/98 г. завършиха 51 ученика.

Учителски съставъ: 1. Христо Матовъ отъ Струга — директоръ и преподавателъ по литература. 2. Дяконъ Неофитъ отъ Охридъ — преподав. по църк. история. 3. Димитъръ Павловъ отъ Шипъ — преподав. по фр. езикъ и псалтика. 4. Панайотъ Мановъ отъ Шипъ — препод. по естеств. науки. 5. Д-ръ Хр. Димитровъ отъ Шипъ — лѣкарь въ пансиона и преподав. по хигиена. 6. Атанасъ Михайловъ отъ с. Бобица (Костурско) — преподав. по психология и практика и надзир. въ пансиона. 7. Сребренъ п. Петровъ отъ с. Екши-су (Леринско) — преподав. по литература. 8. Евтимъ Наковъ отъ Кочани — препод. по математика и надзир. въ пансиона. 9. Хасанъ Ефенди — Скопие — преподав. по турски езикъ. 10. Тодоръ Паскалевъ отъ Старчица (Неврокопско) — преподав. по история и пол. економия. 11. Павелъ Ковачевъ отъ Свиленградъ — преп. по педагогия и надзир. въ пансиона. 12. Иванъ Караджовъ отъ Свиленградъ — преп. по нотнo пѣние и рисуване, Всичко 12 учители.

Ученици: 1. Костадинъ Кипровъ отъ гр. Мехомия — Разлогъ. 2. Илия Крантевъ отъ с. Скробатно — Неврокопско. 3. Иванъ Алексиевъ отъ гр. Дебъръ. 4. Христо Настевъ отъ гр. Шипъ. 5. Михаилъ Лазаровъ отъ с. Лобаница — Костурско. 6. Михаилъ х. Петровъ отъ с. Якоруда — Разложко. 7. Атанасъ п. Георгиевъ отъ с. Блатецъ — Кочанско. 8. Зафиръ Тасевъ отъ с. Долно-Трогерци — Шипско. 9. Андрей Н. Кожухаровъ отъ Скопие. 10. Сава Недѣлковъ отъ Тетовско. 11. Спиро Кръстевъ отъ гр. Тетово. 12. Алекси п. Нацевъ отъ с. Нѣманицы — Шипско. 13. Петъръ Курдовъ отъ гр. Свиленградъ. 14. Стефанъ п. Филиповъ отъ с. Якоруда — Разложко. 15. Филипъ Маноловъ отъ с. Емборе — Кайлярско. 16. Наумъ Доревъ отъ гр. Ресенъ. 17. Захари Новевъ отъ с. Баница — Гостиварско. 18. Трайчо Гочевъ отъ с. Ораовецъ — Велешко. 19. Тодоръ Пейковъ отъ гр. Велесъ. 20. Кирилъ Стояновъ отъ с. Маврово — Гостиварско. 21. Славеико Манчовъ отъ гр. Велесъ. 22. Димитъръ Атанасовъ отъ гр. Т. Пазарджикъ. 23. Стоянъ Филиповъ отъ с. Старчица — Неврокопско. 24. Никола Костадиновъ отъ гр. Кюстендилъ. 25. Захари Дойчиновъ отъ гр. Скопие. 26. Климентъ Хаджовъ отъ гр. Струга. 27. Тома п. Григоровъ отъ гр. Гостиваръ. 28. М. Мицковъ отъ с. св. Николе — Шипско. 29. Алексиевъ. 30. Стойче Зафировъ отъ с. св. Николе — Шипско. 31. Антонъ Михайловъ отъ гр. Шипъ. 32. Миланъ отъ Трънско. 33. Благой Даневъ Пуздериловъ отъ гр. Шипъ. 34. Иванъ Зафировъ Чучковъ отъ Шипско Ново-село. 35. Игнатъ Моневъ Мангъровъ отъ гр. Кратово. 36. Тодоръ х. Ивановъ отъ гр. Скопие. 37. Мане Мишевъ Пилатовъ отъ гр. Шипъ. 38. Георги Батилловъ отъ Неврокопско. 39. Трайчо Благоевъ отъ с. Владимирово — Малешевско. 40. Никола Младеновъ отъ гр. Паланка. 41. Григоръ Димитровъ отъ с. Винаца — Кочанско. 42. Пене Петревъ Младчевъ отъ гр. Шипъ. 43. Петъръ Дяковъ отъ гр. Велесъ. 44. Миланъ Коцевъ Добутовъ отъ гр. Шипъ. 45. Трайчо Китановъ отъ гр. Гостиваръ. 46. Иванъ Трайковъ отъ гр. Куманово. 47. Василь Георгиевъ отъ гр. Куманово. 48. Спиро Стефановъ отъ гр. Скопие. 49. Тодоръ Александровъ отъ Шипско Ново-село. 50. Кръсте Митевъ отъ гр. Гостиваръ. 51. Стефанъ п. Костадиновъ отъ гр. Паланка.

Хр. Настевъ

Изъ запискитѣ ми по освобод. движение въ Винаца.

Леринско въ цифри

Една отъ околицитѣ на Битолския вилаетъ, която взе живо участие въ Илинденското възстание, бѣше и нашата околия — Леринската. Може смело да се каже, че населението отъ цѣлата околия постави всичко на карта за тържеството на тая славна епопея.

Възпитано и закалено въ борбитѣ отъ легендарния войвода Марко Лерински, населението взе масово участие при първия зовъ за възстание. Така отъ село Екши-су се явиха 87 добре екипирани четници, отъ с. Баница — 60 души, село Неволани — 58 души, село Прекопана — 60 души, село Зелениче — 40 души; село Неретъ 40 души;

с. Д. Котори — 20 души; с. Бухъ 35 души; с. Арменско — 25 души; с. Пѣсочница — 25 души, с. Търсие — 48 души; с. Горничево — 30 души; с. Пжтеле — 20 души; с. Върбени — 15 души и всички останали села, съ по-повече отъ 10 души добре въоръжени възстаници. Въ услуга на това свето дѣло, бѣха и останалитѣ по селата мъже, жени и деца.

Като замѣстници на Георги Папанчевъ, следъ неговото убийство (юний 1903 г.), останаха за районни войводи: Лексо Турунджовъ, Тане Горничевски и Лекс Джорлевъ, а за Неретския районъ биде отреденъ отъ конгреса въ Смилево Дѣдо Кочо Цонката, отъ с. Зелениче.

Горското началство за ръководене въстанието се състоеше от 4 души, а именно: Михаилъ Чековъ, Лечо Церовски, Георги Попъ Христовъ и Христо Настевъ. На самото въстание бѣха отредени замѣстникъ войводи следнитѣ лица: Атанасъ Фермановъ, отъ с. Бухъ, Фоти и Христо отъ с. Търсие, Наумъ Петровъ, отъ Пѣсочница, Дѣдо Илия отъ с. Неволяни, Пандо Мечкаровъ, отъ с. Прекопана, Дачо Георгиевъ, отъ България, на зеленчката чета, Доне Липитковъ, отъ с. Любетина,

и 29 турци; 21) 3.X. надъ с. Сетина, убити два четници и 65 турци 22) 8.X. при с. Лагенъ, убити 6 четници и двама турци.

Въ всички тия сражения паднаха убити 105 души въстаници и 590 души турци. Отъ всичкитѣ сражения, най-продължително бѣ онова на 4 августъ, при „езерцата“ на „Бигла“. То продължи цѣли 10 часа. Турцитѣ отстъпиха и за отмъщение опожариха и ограбиха с. Арменско, гдето звѣрски изклаха 59 мъже, 17 жени и 6 деца.

с. Зелениче — Леринско

Пандилъ Шишковъ, Мице Цицковъ, Мице Васовъ и Циле попъ Вачевъ, отъ с. Екши-су, и Илия Гжсковъ, отъ с. Баница. Всичкитѣ въстаници бѣха разпредѣлени на четири района: Източень, — „Нидже-Барбешъ“, западъ — „Неретски“, юженъ — „Ливидешка глава“ и „айтошко“ и северенъ — „Бухски районъ“.

Презъ цѣлото време на въстанието въ Леринско, се дадоха 22 сражения, както следва:

1) На 20 юлий вечеръта, бомбардиране на гара Екшису; жертви 1 ч. — Илия Чековъ — и 4 турци 2) 22.VII, „Търсенска плоча“ — убити турци 20 д. 3) 25.VII. надъ с. Горничево — убити трима четници и 65 турци 4) 28.VII. при с. Неокази — убити 18 турци; 5) 30.VII. при с. Сетина — убити 9 четници и 23 турци 6) 1.VIII. при Раково — Бухъ — убити 3 четници и 26 турци; 7) 2.VIII. при с. Секулево — убити 16 турци 8) 4.VIII. при с. Ореово — убити 40 турци; 9) 4.VIII. на Прекопански „ридъ“, убити 18 турци; 10) 4.VIII. при „езерцата“ на Бигла — убити 6 четници и 32 турци; 11) 7.VIII. при „Лесичка рѣка“, убити 6 четници и 22 турци; 12) 12.VIII. при с. Невеска — убити 2 четници и 15 турци; 13) 28.VIII. при „Ливидешка глава“ — убити два четници и 16 турци; 14) 28.VIII. „Кайчевъ мостъ“ — 8 четници и 23 турци; 15) 28.VIII. при „Душегубецъ“, убити двама четници и 40 турци; 16) 2.IX. при „Любетински гьолъ“ — жертви нѣма; 17) 4.IX. на върха „Сокле“, убити 45 турци; 18) 22.IX. при „Барбешъ-Пападия“, убити 22 четници и 35 турци; 19) 23.IX. при с. Пападия, убити 27 четници и 45 турци; 20) 28.IX. при село „Бухъ“, убити 3 четници

Най-крѣвопролитно биде сражението при с. Пападия, на 23 септемврий, гдето се биха 70 души четници противъ 400 души войска. Тукъ падна убитъ началника на „Нидженския районъ“ — Лечо Цѣровски, единъ отъ достойнитѣ ученици и сподвижници на Марко Лерински.

При сражението на 3.X. надъ село Сетина, между 470 четници, командвани отъ Иванъ Поповъ, Цильо Кономладски и др. бѣше и смъртно ранения, при „Чанища“, Лазаръ попъ Трайковъ. Отъ тука замина той да се лѣкува при Коте отъ с. Руля. Обаче, вмѣсто да го излѣкува, Коте отрѣза му главата, изпрати я подарѣкъ срещу подкупъ на известния българоядецъ Костурски владика Каравангелисъ.

Въ стражението на 2 септемврий, подъ с. Любетина, не се дадоха жертви отъ ния страна, понеже четата бѣше се укрепила въ острова по срѣдъ „Гьола“ и турцитѣ не посмеха да нагазятъ водата, а се задоволиха да бомбардиратъ четата съ топове и залпове.

Презъ време на въстанието пострадаха най-много следнитѣ села:

1) На 29.VII. въ с. Прекопана бѣха изгорени 210 кжщи, убити 3 мъже и две жени;
2) На 31.VII. въ с. Бухъ — изгорени 239 кжщи, убити 13 мъже;
3) На 1.VIII. въ с. Раково, — изгорени 115 кжщи;
4) На 1.VIII. с. Битуша, изгорени 10 кжщи, убити 18 души.
5) На 1.VIII. въ с. Неокази, — изгорени 70 кжщи,

убити 60 души, плюс 33 убити отъ по-рано, всичко 93 души, обезчестени 52 жени и моми, отъ които 2 сж полудѣли.

6) На 4.VIII. въ с. Арменско изгорени—143 кжщи, убити 59 м., 17 жени и 6 деца, обезчестени 25 жени.

7) На 28.VIII. с. Екши-су изгорени 4 кжщи, избити 5 д.

8) На 2.VIII. въ с. Любетино, — изгорени 40 кжщи, избити 13 м., обезчестени 20 жени и отвлечени 2 моми.

Всички почти села въ Леринско бидоха ограбени отъ войската и башибозука. Особено въ това отношение се отличи палача на с. Неокази, Хайдаръ бей, юзбашията на войската по охрана на ж. п. линия, и палачитѣ на с. Арменско: Али-Чаушъ, Рамаданъ и Шупелката отъ гр. Леринъ.

Въ резюме, Леринско презъ време на възстанието е дало следнитѣ жертви: убити войводи и четници 105 души, отъ мирното население избити 206 мъже, 19 ж. 6 деца, обезчестени 203 жени и моми, отвлечени 2 моми, изгорени 911 кжщи, плюс ограбено: покжщина, жито, добитъкъ и пр. отъ почти всички села, презъ които минаха ордитѣ на потушителитѣ, като Арапъ Етхемъ паша Хайрединъ-бей, Етхемъ бей, Хюсеинъ-паша отъ Анаселинъ, Ибраимъ-ефенди и главатаря на „Илявето“ — Муса-бей.

Бити и арестувани бидоха мнозина.

Възстаницитѣ бѣха господари на положението

до 13 августъ 1903 година, когато се получи заповѣдта на фамозния реформаторъ на Македония — Хилми-паша, — за настѣпление отъ всички страни и безразборно потушаване на възстанието.

Въ Леринско възстанието продължи до 12 октомврий, когато последни отъ Леринскитѣ чети се предадоха въ Леринъ на Единъ-паша Екшисулийската и Любетниската чети, съгласно заповѣдта на шаба на възстанието за демобелизацията.

Тия цифри достатъчно ясно и категорично отровергаватъ твърденията въ статията „Раздѣлата ни съ Петъръ Юруковъ“, публикувана въ илюстрация „Илиндень“ кн. 111, въ която се характеризира дейността въ леринско околия като прошарена следъ убийството на легендарния Марко Лерински съ вътрешни борби, които се изразявали въ междоусобици и въ морално отношение като че ли позорили самата В. М. О. Р. О.

Нищо подобно, защото следъ убийството на Марко остана като неговъ замѣстникъ Христо Силянъ, замѣстенъ временно отъ Дине Ключевъ, а следъ неговото убийство бѣше пристигналъ Георги Папанчевъ, който геройски загина презъ 1903 год. и биде замѣстенъ достойно отъ Лечо Цѣровски. Така че Леринско си е останало чисто отъ всѣкакви междоусобици и съ масовото си участие въ възстанието като единъ човѣкъ достойно изпълни дълга си къмъ родината.

В. Трифоновъ

За българскитѣ носии

На 18. II. н. г. отъ името на славянското д-во въ София уредникътъ при етнографическия музей г. Хр. Вакарелски държа беседа върху българскитѣ носии. Върху една стенна карта на България бѣха очертани характернитѣ селски носии — мъжки и женски — около 30 на брой — въ северна, западна, източна и южна България, носитѣ изъ Дунавската и Тракийската равнина, по Стара планина, Сръдногорието и въ Родопитѣ. Сказката бѣше интересна. Очертани бѣха въ подробности всичкитѣ носии съ отдѣлнитѣ връхници и долни дрехи, материтѣ и начина на тѣхната направа и наложения отъ климатическитѣ и географски условия тѣхенъ съставъ. Изтъкна се и влиянието на модата върху нашата селска дреха, която на много мѣста отстъпва предъ градскитѣ носии. На много мѣста модата съвсемъ е заличила народния характеръ на нашето селско облѣкло.

Вещъ познавачъ на бита на българина, г. Вакарелски доста красноречиво изнесе своята беседа и публиката я изслуша съ внимание, но... „ко-нецъ дѣло украшае“. На края мнозинството на-пусна салона съ не малко огорчение и разочарова-ние: посвѣтилъ се въ изучаване въ всички по-тънкости, на това което презъ вѣковетѣ българинътъ е създалъ въ веществената и интелектуалната си култура, г. сказчикътъ направи твърде лошо впечатление, като не спомена за най-красивитѣ не само всрѣдъ българскитѣ, но може би и всрѣдъ народнитѣ носии изъ цѣлия свѣтъ — за македонскитѣ български носии — за скопскитѣ, за битолскитѣ — по специално за смилевската, кичевската и дебърската носии, въ които се е изразило

народното ни творчество въ всичката своя красота и прелестъ, въ цѣлото свое художество, което пленява всѣки чужденецъ и което представлява гордостта и величието на това, което е създала българката въ тоя чисто български кжтъ, забравенъ днесъ уви! даже и отъ жрецитѣ въ храма на съкровищницата на българския гений, чието призвание, чийто дългъ е да пазятъ нашето отъ чуждо посетителство и да го изнасятъ винаги навсѣкжде и предъ всѣкиго като наше очарование, като наше собствено, недостижано и неподражаемо отъ никого въ цѣлия свѣтъ, като наша национална гордостъ, изтъкваща предъ свои и чужди трудолюбието и творческата способностъ на нашия народъ.

Докато дрехитѣ другаре служатъ за покривка, за запазване тѣлото отъ атмосфернитѣ влияния — да не бжде то голо и изложено на студъ, дъждъ и на палящитѣ слънчеви лъчи въ знойно лѣто, македонската селянка влага въ своето облѣкло всичкия си усѣтъ къмъ красота и прелестъ, цѣлото свое художество внедрено въ душата ѝ отъ живописната природа, всрѣдъ която тя живѣе, съ едно единствено желание — да се вижда тя сама за себе си по-хубава, по-красива, достойна за любовта на своя избраникъ, съ когото тя свързва своя животъ и създава своето семейство — скиния, въ която се съхраняватъ народнитѣ ни добродетели.

Събранието на 18. II. не бѣше политическо, — въ него политиката и не се засегна даже. То бѣ научно събрание и нищо не оправдава опущението което се направи.

К. Хр.

Положението

Следъ седемъ месеци война, противниците сж си все на сжщитѣ военни позиции: по гермоно-френската граница нито едно парче отъ бетона на линията „Мажино“ и на линията „Зигфридъ“ още не е откъртено отъ неприятелски снарядъ и милионитѣ френски и германски войници, макаръ и запасани и готови за бой, трѣбва да сж прехвърлили купища книги, четени при спокойствие по-голѣмо отъ онова, което сж имали като мирновременни граждани на страната си. Престрелкитѣ, които ставатъ тамъ отъ време на време, иматъ за целъ главно да провѣрятъ дали противникътъ умѣе при това положение да стои както трѣбва на щрекъ.

Защо и сега, ето вече цѣлъ месецъ отъ пролѣтътъ измина, не зикипи бой около крепоститѣ на германската и на френската линия по р. Рейнъ — това е въпросъ, на който само висшата френска и германска стратегия би могла — ако желае, какъвто не е случаятъ! — да отговори. Не е за върване генералнитѣ щабове на Рейнъ да сж констатирани, всѣки въ своята страна, че бетонътъ отъ насрещнитѣ крепости е по-здравъ отъ духа на войската, която се е изправила срещу тѣхъ.

Причината да не забушуватъ грамаднитѣ човѣшки маси една срещу друга по бейнитѣ полета при Рейнъ, когато вече повѣха бурнитѣ пролѣтни вѣтрове и затопиха снѣговетѣ ще да е не само грижата да се пестятъ човѣшки жертви, но главно грижата и у англичани и французи, отъ една страна, и у германци — отъ друга, да довършатъ подготовителнитѣ си работи, за да могатъ съ максимумъ сили, сръдства и запаси да се впуснатъ въ истинския, кървавия двубой, който предвещава да бжде наистина нѣщо страхотно.

Наистина, Германия отдавна се готвѣше за това часъ и безспорно бѣше, а може би и сега още да е, по-подготвена военно отъ своитѣ противници, но, следъ като тя видѣ, че Англия тоя пжтъ не се задоволи, какъвто бѣше случаятъ презъ мналата война само да подпомага съюзникитѣ си въ борбата имъ срещу централнитѣ сили и да играе на края ролата на уравновесител на силитѣ, а се впуска съ всички разполагаеми сили тя, като главенъ вече германски противникъ, въ една съ стократно по-широкъ обхватъ кървава борба, изглежда, че трупа нови и все повече сили, материали и запаси, за да може съ повече шансове за успѣхъ да посрещне голѣмото и за дветѣ страни изпитание на неминуетомо въоръжено масово стълкновение. Пасивността, проявена до сега отъ страна на Германия, се дължи, вижда се, още и на това, че тя, следъ завземането на Чехославкия и на западната половина на Полша, искаше да се знае отъ свѣта, че не желае война и не се стреми чрезъ военни действия да постига и ония свои цели, които тя има, като възвръщане на колонитѣ и други, и, въздържайки се отъ военни нападателни акции на континента, искаше да остави впечатление на миролюбивостъ, особено по отношение на своя западенъ съседъ Франция, та, между другото, да може тя да се разколебае въ смислеността на борбата ѝ съ Германия като, въ сжщото време остави въ свѣта впечатление, че другитѣ, противникитѣ на Германия, сж военнлюбивѣ. Сврѣхъ това, приятелскитѣ връзки, които се създадоха между Германия и Съветска Русия и възможноститѣ, които се откриватъ отъ тая страна за използване на разностранна руска поддръпа, внесоха елементъ на известна бавност за изчакване въ решенията на Берлинъ. Знае се, какви огромни количества най-разнородни сурови и други материали отъ Русия могатъ да се стичатъ къмъ Германия, а сжщо така се знае, че това не би могло да става много бързо поради ненапълно развити и подържани съобщителни сръдства въ самата грамадна руска територия и между Русия и Германия (широчината на рускитѣ желѣзопжтни линии, отиващи къмъ Германия е по-голѣма отъ тая на Германскитѣ желѣзници).

Забавянето на часа, когато ще трѣбва да се сблъскатъ голѣмитѣ въоръжени сили нѣкъде по сухо, бѣ до сега може би дори още по-полезно за англичани и французи, които, при започването на войната сигурно не ще да сж били както трѣбва организирани за посрещане на едно военно изпитание отъ голѣмъ размѣръ. Това, впрочемъ, изтъкна и призна съвсемъ открито въ Камарата на общинитѣ самъ г. Чембърлейнъ, въ първитѣ дни на априлъ т. г., като заяви, че г. Хитлеръ билъ пропусналъ добъръ случай да нанесе може би тежъкъ воененъ ударъ на англичани и французи въ нѣкое време презъ изтеклитѣ седемъ месеца отъ войната, когато Лондонъ и Парижъ бързаха съ всички сили да стегнатъ и поставятъ на здрави основи разпрѣснатитѣ сили да дветѣ колониални империи.

Докато Германия отъ нѣколко години насамъ бѣ вече превърната въ воененъ лагеръ и впрегнала всички свои сръдства и сили за постигане на националнитѣ си задачи ако потрѣбва чрезъ въоръжена борба, Англия особено, а до голѣма степенъ и Франция, проявяваха известна мудностъ въ подготовката си за единъ предстоящъ воененъ конфликтъ и, когато той избухна, чакъ тогава пристѣпиха къмъ много сложната задача да направятъ отъ силитѣ и отъ системитѣ, при които се развиваше животътъ на тия две голѣми и съ различни индивидуалности нации, една единна сила и да установятъ една обща за двата народа система на произвеждане, разпредѣление и употреба на всички духовни и материални ресурси съ огледъ да обезпечатъ победа надъ врага.

Както видѣхме отъ всичко онова, което стана до сега въ лагера на англо-френцитѣ, тѣ едва въ посленитѣ дни можаха да установятъ техническо сътрудничество, което все още, по ефикасностъ, не може да достигне еднородното и силно централизирано ржководство въ Германия.

Въ Франция стана преустройство на кабинета като дойде другъ министъръ-председателъ — именно г. Рено —, известенъ като много способенъ, енергиченъ и дѣлови човѣкъ. При тази министерска промѣна се образуваша въ самия кабинетъ комитети отъ министри и други вещи лица съ задача да се опрости системата за командване и да се нагоди управлението къмъ нуждитѣ на по-бързи действия по фронтотѣ и изобщо.

Сжщо подобно преустройство стана следъ това и въ английското правителство, дето стана главно преразпредѣление на портфейлитѣ между министритѣ, като се съсрѣдоточиха въ ржцетѣ на най-войнствения, упоритъ и смѣлъ отъ сегашнитѣ английски министри г. Чърчилъ почти всички власти свързани непосредствено съ воденето на войната.

Така, тия две правителствени преустройства дойдоха въ началото на пролѣтътъ, да покажатъ, че Англия и Франция стѣгатъ все повече своитѣ сили и засилватъ подготовката си до степенъ да могатъ вече наистина да решатъ да проявявъ инициатива при воденето на войната, а не само да стоятъ пасивни и да чакатъ дѣла и нападения отъ германска страна.

Печатътъ въ Англия и въ Франция по това време съвсемъ недвусмислено поиска тия две съюзени държави вече да почватъ да действуватъ.

И наистина, изглежда че съсрѣдоточаването на англо-френски войски въ Палестина и Сирия, за голѣмото ядро отъ сръдноизточната армия на генералъ Веганъ ще да е дало задоволителни резултати; индустриитѣ въ Англия и Франция ще да сж засилили значително производството на орждия, други оржжия и муниции; подготовката на авиатори и изобщо на нови набори и на колониални френски и английски войски ще да е достигнала до степенъ, която задовлява английското и френско върховно командване; пжтътъ за превозъ на хора, стоки и сурови материали по моретата ще да е доста сигуренъ, затова общиятъ, англо-френски върховенъ воененъ съветъ взе напоследъкъ решения, чиито отгласи вече се проявяватъ: официално се заяви, че е вече установено пълно единство между Англия и Франция, и че наскоро ще се пристѣпи, отъ страна на тия две сили, къмъ решителни мѣрки. И една отъ тѣхъ, наистина решителна и отбелязваща забележителна дата въ развитието на военното положение, мѣрка е тая — за безпощадната, безусловната пълна блокада.

Англия и Франция заявиха, и веднага пристѣпиха къмъ дѣло, че нѣма по-нататъкъ да търпятъ неутрални страни да играятъ двойствена игра — да бждатъ ужъ безпристрастни къмъ дветѣ воюващи страни, а въ сжщностъ сами тѣ да доставятъ необходими материали на Германия или да пропускатъ презъ тѣхна територия да минаватъ такива материали за Германия. Съ други думи занаяпредъ Англия и Франция ще възпиратъ нѣкои покупки дори и ако не сж предназначени тѣ за Германия, стига да носятъ англофренското подозрение, че ще отидатъ по-късно тамъ. Това особено много засегна Италия, засяга Ромъния, Унгария, Югославия, Швеция и Норвегия — всички ония държави, които иматъ граници съ Германия, или ѝ доставятъ храни и други материали.

За да се запущатъ отъ северъ и главно отъ къмъ Италия и Балканитѣ всички пжтища, по които Германия би могла да се продоволствува, въ Лондонъ стана конференция въ английското министерство на външнитѣ работи, при участието на дипломатическитѣ представители на Англия въ (Краятъ следва на корицата)

Положението

Близкия изток и Италия, подъ председателството на лордъ Халифраксъ.

Въ сжщото време английското правителство учреди единъ институтъ за търгуване между Англия и държавитѣ отъ Близкия изтокъ съ цель да се закупуватъ отъ тия държави всички излишни, предназначени за износъ стоки и

материали, за да не могатъ тѣ да бждатъ изпращани въ Германия.

Това е стопанската война въ нейния най-решителенъ моментъ. Тя може наистина да се отрази, ако бжде водена успѣшно, твърде тягостно и по-чече отъ пролѣтното слънце може да предизвика избухването на голѣмото кърваво стѣлкновение.

БЪЛГАРСКО АКЦИОНЕРНО ДРУЖЕСТВО

„ГРАНИТОИДЪ“

За електрически, индустриални и минни предприятия

ОСНОВЕНЪ КАПИТАЛЪ 600,000,000

ПРОИЗВОДСТВО НА

Електрическа енергия, портландъ-циментъ,
гипсъ-алабастръ и пр.

ДОБИВАНЕ НА

Каменни въглища и брикети отъ мина „Пиринъ“

Телефонъ 4.13.21

КАКАО

ШОКОЛАДЪ

БОНБОНИ

БИСКВИТИ

ВАФЛИ

ПРОИЗВОДСТВО БЕРАХА — СОФИЯ

КАЧЕСТВО ГАРАНТИРАНО

**Употребявайте ненадминатата по качеството
си кислородна паста за зъби**

ИДЕАЛЪ

ЗАВОДИ НИКОЛА ЧИЛОВЪ .А Д.

БЪЛГАРСКО ЗЕМЕДЪЛСКО ДРУЖЕСТВО

София ул. „Гладстонъ“ 67. клонъ Пловдивъ „П. Каравеловъ“ 9.

Има на складъ:

Земедѣлски уреди и машини: плугове, семечистачни машини, сортировачки за картофи, брони и др.

Изкуствени торове: нитрофоска, лойнафосъ, амониевъ сулфатъ, варова и натриева селитра и др.

Овощарски пръскачки „Помонаксъ“, ножчета, ножици Куиде и др.

Препарати: синъ камъкъ, парижка зеленина, оловенъ арсенатъ, никотиновъ сулфатъ, никопренъ и др.

Млѣкарски центрофуги „Анфла Лавонъ“ буталки, бутолкогнери, герберови апарати и др.

Искайте проспекти и ценоразписи